

Shakespeare

Julius Caesar

Fordította Vörösmarty Mihály

SZEMÉLYEK

JULIUS CAESAR

OCTAVIUS CAESAR,
MARCUS ANTONIUS,
M. AEMILIUS LEPIDUS
triumvirek Caesar halála után

CICERO,
PUBLIUS,
POPILIUS LENA
szenátorok

MARCUS BRUTUS

CASSIUS,
CASCA,
TREBONIUS,
LIGARIUS,
DECIUS BRUTUS,
METELLUS CIMBER
összeesküdtek Julius Caesar ellen

CINNA

FLAVIUS,
MARULLUS
tribunosok

ARTEMIDORUS,
cnidosi sophista

JÓS

CINNA,
költő

LUCILIUS,
TITINIUS,
MESSALA,
IFJÚ CATO,
VOLUMNIUS

Brutus és Cassius barátjai

VARRO,
CLITUS,
CLAUDIUS,
STRATO,
LUCIUS,
DARDANIUS

Brutus szolgái

PINDARUS,
Cassius szolgája

CALPURNIA,
Caesar neje

PORTIA,
Brutus neje

Szenátorok, polgárok, örök, cselédek, katonák

A történet helye nagyrészt Róma, utóbb Sardis és Philippi környéke.

Első felvonás

1. szín

Róma. - Utca.

Flavius, Marullus s egy sereg polgár jönnek.

FLAVIUS

El, renyhe nép, lóduljatok haza.
Ünnepnap ez ma? Nem tudjátok-e,
Kézműves létetekre, hogy tilos
Hétköznapi járni mesterségitek
Jelvénye nélkül? Neked mi a munkád?

ELSŐ POLGÁR

Hát, uram, én ács vagyok.

MARULLUS

Hol bőrkötényed és a mérvonal?
Mi dolgod itt most legjobb ruhádban?
S te itt miféle műves vagy?

MÁSODIK POLGÁR

Biz', uram, finom műveshez képest én úgyszólván csak kontár vagyok.

MARULLUS

De mi mesterséget űzöl? Ki vele!

MÁSODIK POLGÁR

Oly mű az, uram, melyet a legjobb lélekkel űzhetek, ami valóban nem egyéb, mint
a rossz viselet megjavítója.

FLAVIUS

De mi az, te semmirekellő, szólj, miféle mű?

MÁSODIK POLGÁR

Ne, kérlek, uram, ki ne kelj ellenem, de ha valamiből ki találnál kelni, én
helyrehozhatlak.

MARULLUS

Te helyrehozatsz, szemtelen fiú?

MÁSODIK POLGÁR

Igen, uram, megfoldalak.

FLAVIUS

Te csizmafoltozó vagy, nemde?

MÁSODIK POLGÁR

Biz', uram, én minden életszükségeim árát árral szerzem; én nem ártom magamat
sem a mesteremberek közé, sem az asszonyi dolgokba egyébbel, mint árral.
Igazán szólva, én az öreg lábbelik seborvosa vagyok: ha nagy veszélyben vannak,

kigyógyítom őket. Oly derék nép járdogál az én két kezem művein, amilyen csak valaha marhabőrt tapodott.

FLAVIUS

De mért ma műhelyedben nem maradsz?
Mért hordod e népséget fel s alá?

MÁSODIK POLGÁR

Igazán, uram, csak hogy csizmáik kopjanak, s munkám szaporodjék. De valósággal, uram, azért ünnepelünk ma, hogy Caesart láthassuk s örüljünk diadalán.

MARULLUS

Örülni? mért? mi zsákmányt hoz haza?
Vagy mely adózók jönnek, szekérét
Rabláncaikban ékesíteni?
Ti fák, szirtek! gonoszbak mindazoknál!
Ó, rög szivek, Rómának vad fiai,
Nem ismerétek Pompejust? Mi sokszor
Máskáltatok fel falra, várfokokra,
Ablak- s toronyra, sőt kéménytetőkre
Emőitekkel és ott ültetek
Reggeltől estig, békén várakozva,
Láthatni nagy Pompejus menetét
Rómának utcáin! S ha szekere
Csak feltűnék is, nem kezdték-e
Köz zendüléssel oly örömkialtást,
Hogy pandalainak visszhangzásira,
Miket ujjongástok ébresztett fel ott,
Megreszketett ágyában Tiberis?
S ti most még jobb ruhákat öltetek?
S ti most még ünnepeltek, és ti most
Virágot szórtok annak útain,
Ki diadalmat ül Pompejusvér fölött?
El innen! Tüstént menjete haza.
Az istenekhez térden esdjetek,
Hogy a villámot feltartsák, minek
Lecsapni kell e háladatlanságra.

FLAVIUS

El, el, jó földiek, s e vétekért
Gyűjtsétek össze sorstársaitokat
A Tiberishez; sírjátok vizébe
Könyűitek, míg a legaljasabb ár
A legfőbb partot csókolandja meg.

Nép el.

Nézd, hogy megolvadt bennök a salak;
Eltűntek, megnémulva bűneikben.
Eredj te most a Capitol felé.
Én erre tartok. Foszd a szobrokat,
Ha melyeket díszjellel fedve látsz.

MARULLUS

Tehetjük ezt?
Tudod, ma vannak a Lupercaliák.

FLAVIUS

Sebaj! Ne hagyd Caesarnak díszjelét
Semilyen szobrán. Én körülmegyek.
S elűzöm utcáról a pórokat.
Tedd ezt te is, hol tömve látod őket.
Alant repülend Caesar, szárnyiból
E nőni kezdő toll ha tépve lesz:
Különben túlszáll ember látkörén,
S mindünket szolga félelembe fojt.
El.

2. Szín

*Ugyanott. - Köztér.
Versenyre készülten jönnek díszjárattal s zenével
Caesar, Antonius, Calpurnia, Portia, Decius, Cicero, Brutus, Cassius, Casca;
utánok nagy csoport s köztük egy jós.*

CAESAR

Calpurnia!

CASCA

Csendesen, hejh! Caesar szól.
A zene megszűn.

CAESAR

Calpurnia!

CALPURNIA

Itt vagyok, uram.

CAESAR

Antoniusnak álld egészen útját,
Ha majd pályát futand. Antonius!

ANTONIUS

Caesar, uram?

CAESAR

Megemlékezzél versenyed között
Calpurniát illetni. Őseink
Mondásaként a magtalan, ha ily
Szent pálya közben érintik, lerázza
A meddőségnek átkát.

ANTONIUS

Nem felejtem.
Ha Caesar mondja: tedd, az téve van.

CAESAR

Kezdjétek. S minden rend szerint legyen.

Zene.

JÓS

Caesar!

CAESAR

Hah! ki szólít?

CASCA

Csendet körül! Hallgasson el ki-ki.

Zene megszűn.

CAESAR

Ki az, ki hozzám szól a sokaságból?
Egy hang visítja Caesart, a zenén is
Túl hatva. Szólj, Caesar kész hallani.

JÓS

Őrizkedjél Martius idusától.

CAESAR

Mi ember ez?

BRUTUS

Egy jó tanácsolja ónod magadat Martius idusától.

CAESAR

Hadd lássam arcát, hozzátok közelb.

CASSIUS

Fickó! Jöjj ki a csoportból, tekints Caesarra.

CAESAR

Mit szólnak nekem most. Mondd még egyszer el.

JÓS

Őrizkedjél Martius idusától.

CAESAR

Ábrándozó, bocsássuk őt. - Eredj.

Harsonák. Mind el, Cassius és Brutuson kívül.

CASSIUS

Nem jössz megnézni a versenyt?

BRUTUS

Nem én.

CASSIUS

Jöjj, kérlek.

BRUTUS

Játék barátja nem vagyok. Kevés van
A fürgeségből bennem, mely jutott

Antoniusnak. Ám ez fel ne tartson
Kivánatodban; én magadra hagylak.

CASSIUS

Régóta, Brutus, szemmel tartalak.
Te nem tekintesz oly nyájas szemekkel,
Sem szívességet többé nem mutatsz,
Milyenhez szokva voltam; szigorún
Zord vagy barátodhoz, aki szeret.

BRUTUS

Csalatkozol. Ha arcom elsötétült,
Lelkem borúja csak magamra tér.
Sokféle szenvedély bánt egy kor óta
És ötletek, csupán nekem valók,
Mi tetteimre tán homályt borít;
De ez ne bántsa meg barátimat,
(Kiknek sorában egy vagy, Cassius),
Se másra múlasztásimat ne értsék,
Mint hogy magával Brutus lelke küzd
És nyájas lenni máshoz elfelejt.

CASSIUS

Így félreértém bomlott kedvedet,
Miért is e keblemben sok nyomós
Szándékot s méltó gondot eltemettem.
Mondd, láthatod-e, jó Brutus, arcodat?

BRUTUS

Nem, Cassius, mert a szem önmagát
Nem látja, csak más tárgyról visszavert
Sugárok által.

CASSIUS

Úgy vagy.
S felette kár, Brutus, hogy nincsenek
Ily tükreid, honnan rejtett becsed
Szemedbe tűnnék, s látnád másodat.
Hallám, miképp sok fő-fő római
(A halhatatlan Caesaron kívül)
Brutusról szólva s e kor járma súlyát
Nyögvén, ohajtá: vajha a nemes
Brutus szemekkel bírna.

BRUTUS

Mily veszélybe
Vezetsz te engem, azt kívánva, hogy
Olyat keressek bennem, ami nincs?

CASSIUS

Készülj azért, jó Brutus, hallani.
És tudva, hogy nem láthatod magad
Oly jól, mint tükröződve, tükröd, én,

Szerényen felfödöm magadnak azt,
Mit még magadról nem tudsz. És ne légy
Ezért gyanúval, Brutus, ellenem.
Ha köznevetkező, s ha szokva volnék
Hálálkodókra szívességemet
Pór esküvéssel elpazarlani,
S ha észrevetted, hogy hizelkedém
Embernek, és forrón ölelgetém
S aztán gyaláztam, vagy hogy tor között
Egész csoportnak megnyilatkozom,
Ugy óvakozzál tőlem.

Harsonák és zaj.

BRUTUS

Mit jelent ez
Örömkialtás? Tartok tőle, hogy
Caesart a nép királlyá emeli.

CASSIUS

Igen, te tartasz? Úgy azt kell gyanítnom,
Hogy nem szeretnéd.

BRUTUS

Azt nem, Cassius;
De őt én kedvelem. Hanem miért
Tartasz te engem ily sokáig itt?
Mi az, mit vágyásod van közleni?
Ha közjót illet, tégy becsületet
Egyik s halált a másik szem elé,
S én mind a kettőt egy kedvvel tekintem.
Mert istenek úgy segítsenek, miként
Inkább imádom a becsületet,
Mint félem a halált.

CASSIUS

Ismérem benned, Brutus, ez erényt,
Éppen miként külsődet ismerem.
Igen tehát, becsület tárgya szómnak.
Nem mondhatom, te s más mit tartotok
Az életről; nekem, magamra nézve,
Nem lenni éppen oly kíváncs, mint
Mint élni rémben olytól, mint magam.
Szabadul születtem, mint Caesar, s te is;
Mindketten szinte jól táplálkozánk
S kiálljuk, mint ő, a tél hidegét.
Mert egykor egy zord, szélveszes napon,
Tiber hulláma küzdvén partival,
Így szóla Caesar: „Mersz-e most velem
A bős habokba szállni, Cassius,
S amott a pontig úszni?” E szavakra,
Fegyverben, mint valék, belépszökém,

S intém, kövessen. És ő követett.
Dühödt az ár s mi vertük, gyors inakkal
Hadarva félre és dacos kebellem
Előrenyomván. Ám, még mielőtt
A feltett ponthoz érénk: „Cassius!”
Kiált Caesar, „Segíts, vagy elbukom.”
Én, mint nagy ősrünk, Aeneas, kihozta
Hátán az agg Anchisest láng közül,
Úgy hoztam a fáradt Caesart Tiberis
Hullámiból. S most istenné leve
Ez ember, s Cassius hitvány teremtmény,
Kinek fejét mélyen kell hajtani,
Ha Caesar csak úgy odaint feléje.
Hiszpaniában egykor láz gyötörte,
Reszketni láttam őt, midőn
Rohamja jött; ez isten reszketett!
A gyáva ajkak színöket hagyák
S azon szem, melytől a világ remeg,
Fényét veszíté. Hallám nyögni őt;
Igen! s azon nyelv, mely Rómát köti,
Hogy rá figyeljen és beszédeit
Könyvébe rója, az most így nyögött:
„Adj innom, ah, Titinius”,
Mint egy beteg leány. Ó, istenek!
Bámulnom kell, hogy ily gyarló egy ember
Elébe vágott a dicső világnak
S a pálmát bírja egyedül.

Zaj. Harsonák.

BRUTUS

Köz-felkiáltás ismét; úgy hiszem,
E tapsok új tisztesség jelei,
Melyekkel Caesar elboríttatik.

CASSIUS

Ó, mint coloss lép ő a szűk világon,
S kis emberek, mi, roppant szárai
Alatt bolyongva, széttekingetünk,
Gyalázatos sirunkat keresők.
Sorsának ember néha mestere.
Nem csillaginkban, Brutus, a hiba,
Hanem magunkban, kik megbókolunk.
Caesar vagy Brutus! Caesarban mi van?
Mért volna hangzóbb e név, mint tiéd?
Írd össze s szintoly ékes lesz neved;
Mondd és a szájnak szintúgy jólesik
Mérd s szinte oly nehéz; idézz vele
S lelket hivand fel Brutus, mint amaz.

Zaj.

Egyszerre minden istenek nevében!
Ugyan miféle táppal él e Caesar,
Hogy ilyen nagyra nőtt? Ó, kor, gyalázva vagy,
Nemes fajodban, Róma, megfogyál!
A vízözöntől fogva múlt-e kor,
Csupán egy s nem több férfival jeles?
Ha mondhaták Rómáról mostanig,
Hogy tág terén egy ember fér csak el?
Valóban, Róma tágas, pusztá rom,
Ha benne nincsen több egy férfinál.
Ó, én s te hallók őseink szavából:
Egy Brutus élt hajdan, ki Róma földén
A véghetetlen ördög udvarát
Szenvedte volna inkább, mint királyt.

BRUTUS

Hogy engem kedvelsz, nem kétlem: miket
Tennem kívánsz, gyaníthatom. Miként
Elmélkedém ezekről és korunkról,
Majd elbeszélem. Most, ha szívesen
Kérnem szabad, ne készténél tovább.
Amit mondál, meggondolom; mi még
Van mondandód, békén kihallgatom
S időt lelendek, alkalmast reá,
Hogy megvitassunk ily fő dolgokat.
Addig, nemes barátom, tartsd eszedben,
Hogy Brutus inkább lenne pór falun,
Mint Róma gyermekeinek egyike
Ilyen kemény feltétekkel, minőket
Az idő ránk vetni készül.

CASSIUS

S én örülök,
Hogy gyenge szóm Brutusnak kebliből
Csak ennyi szikrát is kifejthetett.
Caesar és kísérete visszajő.

BRUTUS

Lefolyt a játék, s Caesar visszatér.

CASSIUS

Ha erre jönnek, rántsd meg Casca ujját
S fanyar szeszéllyel ő majd elbeszéli,
Mi történt, méltó megjegyzésre, ma.

BRUTUS

Azt megteszem; de nézzed, Cassius:
Haragfölt ég Caesarnak homlokán,
S a többi úgy néz, mint a vert cseléd.
Calpurnia arca sápadt s Cicero
Oly rőt s tüzes szemekkel néz körül,

Mint a Capitoliumban láttuk őt, midőn
Vitában állott a szenátorokkal.

CASSIUS

Elmondja Casca majd, mi történt.

CAESAR

Antonius!

ANTONIUS

Caesar!

CAESAR

Tedd, hogy kövér nép foglaljon körül,
És síkfejű s kik éjjel alszanak.
E Cassius ott sovány, éhes színű;
Sokat tűnődik s ily ember veszélyes.

ANTONIUS

Ne féljed, Caesar, nem veszélyes az.
Derék és jóérlmü római.

CAESAR

Mért nem kövérebb? Bár nem félem őt,
S mégis, ha nevemhez férne félelem,
Nem ösmerek, kit inkább kellene
Kerülnöm, mint e fonnyadt Cassiust.
Szünetlen olvas; nagy figyelmező;
Átlát az embereknek tettein.
Játéknak nem barátja, mint te vagy,
Antonius; nem hallgat muzsikát.
Ritkán mosolyg s mintegy magát csufolva
S eszt gyalázva akkor is, hogy azt
Akármí tárgy mosolyra bírható.
Íly embereknek nyugta nincs soha,
Amíg nagyobbát látnak, mint magok,
Azért is ők igen veszélyesek.
Ínkább beszélem, ami félhető,
Mint ami rettent: én Caesar vagyok.
Jöjj jobb felemre; bal fülem nagyot hall;
S mondd el valólag, mit tartasz felőle.

Caesar és kísérői el. Casca hátramarad.

CASCA

Palástomat megrántátok; beszédtek van velem?

BRUTUS

Mondd el nekünk, mi történt, Casca, most,
Hogy Caesar oly setét tekintetű?

CASCA

Hiszen ti is vele voltatok, vagy nem?

BRUTUS

Nem kérdeném úgy Cascától, mi történt.

CASCA

Hát koronával kínálták meg, s meg levén vele kínálva, ő azt keze fejével félretolta, így, s a nép ujjongatott.

BRUTUS

Mért volt a második zaj?

CASCA

Hát megint ezért.

CASSIUS

Háromszor ujjongtak; miért a végkiáltás.

CASCA

Hát megint ezért.

BRUTUS

Háromszor ajánltatott neki a korona?

CASCA

Háromszor, ha mondom. S ő azt háromszor toltá vissza, mindig szelídebben, mint előbb, s az én becsületes szomszédaim minden visszatoláskor sivalkodtak.

CASSIUS

Ki nyújtá neki a koronát?

CASCA

Hát Antonius.

BRUTUS

Jó Casca, mondd el rendét és sorát.

CASCA

Akasszanak fel, ha én nektek rendét, sorát megmondhatom: csupa bolondság volt, nem vigyáztam reá. Láttam Marcus Antonius, hogy koronát ajánlott neki: tulajdonképpen nem is korona volt, hanem csak afféle pártá. - S amint mondtam, ő azt először félretolá; mindamellett, úgy gondolom, igen örömet elvette volna. Azután ismét odanyújtá neki, s ő ismét félretolá; de, úgy gondolom, igen nehezen esett ujjait róla levennie. Azután harmadízben nyújtá neki, s ő harmadszor is félretolá. S valahányszor lemondott róla, a gyűlevész felsivalkodott, összeverte kérges tenyereit, felhányta izzadságos hálósipkáit, s oly temérdek bűdös lélegzetet bocsátott ki, mivel Caesar megveté a koronát, hogy Caesar szinte megfűlt belé, mert arra elájult és lerogyott. Részemről nem mertem nevetni, félvén, hogy ha szájamat kinyitom, teleszívom magamat romlott levegővel.

CASSIUS

Kérlek, megállj; elájult volna Caesar?

CASCA

Lerogyott a vásártéren, habot túrt szája, s a szava is elállt.

BRUTUS

Az meglehet; nehézség gyötri őt.

CASSIUS

Nem, őt nem; minket, engem s tégedet
S téged, jó Casca, sujtol a nehézség.

CASCA

Nem tudom, hogy érted; annyi bizonyos, hogy Caesar lerogyott. De ha a gizgaz nép meg nem tapsolta s pisszegette őt, amint tetszett vagy nem tetszett nekik, miként az alakosokkal a színen szokott tenni, ne legyek becsületes ember.

BRUTUS

Mit szólt, hogy ismét eszméletre jött?

CASCA

Nos hát, mielőtt lerogyott, látván a közsoportot örvideni azon, hogy ő a koronát visszavetette, megnyitá mellruháját, s odamutatá torkát, hogy messék el. És ha én valamiféle kézmíves volnék, szálljak pokolra a gonoszokkal, ha szaván nem fogtam volna. S így lerogyott. S mikor ismét magához tért, monda: ha szóval vagy tettel valami hibát követett volna el, óhajtaná, hogy azt ő nagyságok e bajának tulajdonítanák. Három vagy négy szajha, hol állék, kiáltá: „Ah, a jó lélek!”, s teljes szívökből megbocsátának neki; de ez nem sok figyelmet érdemel: ha Caesar anyjaikat döfte volna is le, nem tesznek vala kevesebbet.

BRUTUS

És erre ment ő oly sötéten el?

CASCA

Igen.

CASSIUS

Szólt Cicero is valamit?

CASCA

Igen, görögül beszélt.

BRUTUS

S hova vágott vele?

CASCA

Ha én azt nektek megmondom, soha ne nézzek többé szemetekbe. Azok, kik értették, egymásra mosolyogtak, és csóválták fejöket; de, mi engem illet, nekem az görögül volt. Több újságot is mondhatok nektek: Flavius és Marullus, Caesar szobra díszjeleinek lerángatásáért, hűvösre tétettek. Éljetek boldogul. Több bohóság is volt még, ha emlékezném reá.

CASSIUS

Eljössz ma hozzám estebédre, Casca?

CASCA

Nem, el vagyok ígérkezve.

CASSIUS

Eljössz ebédre holnap?

CASCA

Igen, ha élek, s te szándékod mellett maradsz, s étkeid méltók a megevésre.

CASSIUS

Jó! elvárlak.

CASCA

Azt tedd. Ég veletek!

Casca el.

BRUTUS

Mi lomha fickó vált ebből? Tüzes,
Fürgenc fiú volt iskolás korában.

CASSIUS

Az ő ma is, ha végrehajtani
Kell nagy s nemes merényeket, noha
E lomha képet öltöztet magára;
E durvaság a mártás ép eszén,
Mely a gyomort készíti, hogy szavait
Jobb ízűen költhessük el.

BRUTUS

Úgy van. De most megyek; holnap ha tán
Beszélni vágysz velem, hozzád megyek;
Avagy ha tetszik, jöjj hozzám s bevárlak.

CASSIUS

Jövök s te addig töprengj a világon.

Brutus el.

Nemes szívű vagy, Brutus, ám, hiszem,
Természeted más útra fogható,
Mint melyre hajlik. Azért kíváncsi,
Hogy a nemes nemessel frígyesüljön.
Ki oly erős, hogy nem csábítható?
Sújt Caesar engem, Brutust kedveli.
De volnék Brutus én s ő Cassius,
Nem tántorítna meg. Ma éjszaka
Többféle írást, mintha több külön
Polgártól jöne, hányok ablakába,
Mind arra célzót, mily nagy véleménynyel
Vagyon nevéhez Róma; benne titkon
Érintve lesz Caesar dicsvágya is.
S hadd üljön aztán Caesar biztosan:
Megrázzuk őt, vagy rosszabb kort türünk.

El.

3. szín

Ugyanott. - Utca.

Dörgés és villámlás. Kétfelől jönnek Casca kivont karddal és Cicero.

CICERO

Jó estét, Casca: hazavivéd-e Caesart?
Mért lelkendezve, miért népsz ily merőn?

CASCA

S te nem rendülsz, midőn a földtömeg
Úgy reszket, mint a nád? Ó, Cicero,
Láttam vihart, midőn a szél dühe
Csomós tölgyfákat megrepeszte; láttam
A kevély tengert bőszen felzajogni,
Míg a fenyítő felhőkig dagadt.
De mind ez éjig, mostanig, soha
Tűzzáporon keresztül nem menék.
Vagy belső háború van fenn az égben,
Vagy az istenekre vakmerő világ
Gyűjtá fel azt, hogy küldjön pusztulást.

CICERO

Ki látott ily csodákat valaha?

CASCA

Egy közrab (arcról őt jól ismered)
Feltartva balját, olyan lánggal égett,
Mint hús szövétnek és mégis keze
Tüzet nem érző, sértetlen maradt.
Ezen felül (azóta kardomat
Le nem tevém) a Capitol felé
Oroszlánnal találkoztam, ki rám
Mereszkedék, mogorván elhaladt
S bántatlanul hagyott. Száz halovány
Nő ment csoportban máshol, rémuléstől
Arcváltozottan, kik megesküvének,
Hogy égő férfiakat láttanak
Künn járni fel s alá; s az éjmadár
Világos délben ült a közteren
Víjjogva és huhogva. E csodák,
Ha ily együtt járnak, ne mondja senki:
Ez volt az ok, s hogy az természetes;
Mert úgy hiszem, vészhirdető jelek
A föld szakának, melyre szállanak.

CICERO

Valóban zordon szellemű idő.
De dolgot ember külszínből ítél meg,
Valódi célját fel nem érheti.
Eljő-e Caesar holnap a tanácsba?

CASCA

Igen; mert meghagyá Antoniusnak
Tudtodra adni, hogy holnap bejő.

CICERO

Jó éjszakát; ez a zavart idő
Sétálni nem való.

El.

CASCA

Az istenek veled.

Cassius jó.

CASSIUS

Ki van itt?

CASCA

Római.

CASSIUS

Casca, hangod után.

CASCA

Nem rossz füled van, Cassius. Minő éj!

CASSIUS

Derék embernek vajmi kedves éj!

CASCA

Ki látta valaha égnek ily haragját.

CASSIUS

Ki a földet látta ily bünteljesen.
Részemről, én az utcákat bejártam,
Kivette magam a veszélyes éjnek,
És ily födetlen, mint látsz, mellemet
Kitártam a mennykő csapásinak,
S midőn a villám kék cikázata
Az ég keblét megnyitni láttatott,
Útjába álltam s lángja ellenébe.

CASCA

De mért kísérted így az egeket?
Embernek sorsa félni és remegni,
Ha rémitéseül az istenek
Ily szörnyű hírmondókat küldenek.

CASSIUS

Tompult vagy, Casca, s melynek rómaid
Hevíttni kéne, az életszakra benned
Hibázik, vagy hogy nem használod azt.
Halvány merőn nézsz, félsz s csodálkozol,
Látván az ég ily szertelen haragját.
De majd ha való okát meggondolod,
Mért e tüzek s e bolygó szellemek;
Miért fajul el állat és madár;
Mi tesz bohóvá aggot, s kisdedet
Bölcselkedővé; mért változnak el
E dolgok mind velők szült erejök,
Természetök s rendeltetésök ellen
Ily balszerűkké: - meg kell vallanod,
Hogy ég adá e szellemet beléjük,
Intő s ijesztő jellé téve őket

A dolgok szörnyű állása miatt:
És én egy embert mondhatnék neked,
Hasont ez ádáz éjhez, aki dörg,
Villámlik, sírokat nyit és dühöng,
Miként az oroszlán a Capitoliumnál;
Embert, személyre, mint mi, nem hatásbat,
De aki bámulandó nagyra nőtt
S rémes, mint mind e rendkívüli vész.

CASCA

Caesar, kit értesz, nemde, Cassius?

CASSIUS

Akárki bár. Mert most a római
Izomra s tagra mint az ősei;
De hajh! apáink lelke már kihalt
S anyák szivétül kormányoztatunk:
Igánk s türelmünk gyáva nőt mutat.

CASCA

Valóban híre van, hogy a tanács
Holnap királlyá készül tenni Caesart:
Koronát viselhet szárazon, vizen,
És mindenütt Itálián kívül.

CASSIUS

Akkor tudom, hová döf e vasam:
Rabságtól Cassiust mentse Cassius.
Erőt gyengének ebben, büntetést
Zsarnoknak ebben adtok, istenek:
Sem kőtorony, sem rézből vert falak
S szűk légű börtön, sem kemény bilincs
A szellem erejét meg nem köthetik.
Az élet, únva földi nyugóket,
Bucsút magának mindig képes adni.
Ha ezt tudom, tudhatja minden ember,
Hogy ami rész önkény reám esik,
Lerázhatom kényemre.

Mennydörög folyvást.

CASCA

Szintugy én.
S minden rabnak kezében a tehetség
Eltépni szolgasága láncait.

CASSIUS

S mért volna hát Caesar zsarnok? Szegény,
Tudom, nem volna ő farkas, hanem
Mert látja, hogy a rómaiak juhok:
Nem volna ő oroszlán, csak magunk
Őzek ne volnánk. Aki nagy tüzet
Kiván élesztetni hirtelen, silány

Szalmával kezdi. Róma mely szemét,
Mi gaz, mely ízék, hogy rossz tűzi-szerként
Oly hitványságnak, mint Caesar, derűt
S fényt adni szolgál? Hajh! de fájdalom,
Hová ragadtál? Én tán ezeket
Készséges rabnak mondom, s tudom, akkor
Felelni kell: ám fegyverzett vagyok
És a veszély engem meg nem zavar.

CASCA

Cascának szólasz s oly egy férfinak,
Ki nem vigyorgó hírharang. Kezem rá!
Kezdj pártot mind e seb orvoslatára,
S ha van, ki bármi messze lépni mer,
E láb is ott lesz.

CASSIUS

Így! az alku áll.
Most, Casca, tudd meg, néhány rómat
A legnemesb szívek közül reá bírék,
Hogy egy merényt vállaljanak velem
Becsületes veszélyü sikerért.
Most ők, tudom, Pompejus csarnokában
Várnak rám; mert e szörnyü éjszaka
Utcán időzni s járni nem való;
S az elem alkatja olyan arcot ölt,
Mint a merény, mit kezdendők vagyunk:
Tüzezt, vérengzőt, rémületeset.

Cinna jó.

CASCA

Légy csendben, itt valaki sietve jó.

CASSIUS

Az Cinna, járásáról ismerem.
Ő jó barátunk. Cinna, hova sietsz?

CINNA

Téged kereslek. - Nem Metellus ez?

CASSIUS

Nem, Casca, frígyesünk a vállalatához.
Nem várnak, Cinna, rám?

CINNA

Örülök.
Mi szörnyü éj ez! Néhány társaink
Csodálatos dolgot szemléltének.

CASSIUS

Nem várnak engem, Cinna? Szólj!

CINNA

Igen,

Várnak reád. Ó, Cassius, ha nemes
Brutust felünkre bírnád szerzeni!

CASSIUS

Jó Cinna; légy nyugodt. Fogd ezt az írást
És hagyd a praetor székében, hogy ott
Találja Brutus! ezt hajtsd ablakába;
Az ő Brutus szobrán ragaszd fel ezt.
Onnan Pompejus csarnokába térj,
Hol megtalálandsz. Vajjon Decius
Brutus s Trebonius is ott vannak-e?

CINNA

Mind, csak Metellus Cimber nem, ki téged
Honn felkeresni ment. Én sietek
Ez íratokkal, amint meghagyád.

CASSIUS

Aztán Pompejus csarnokába térj meg.

Cinna el.

Jöjj, Casca: míg nem nappallik, mi Brutust
Nézzük meg honn. Főbb része már mienk,
Egy ostrom még s egészen bírjuk őt.

CASCA

Ó! magasan ül a nép szívében ő,
És ami bennünk bűnnek látszanék,
Tekintete, legdúsabb alchymiaként,
Érdem- s erényre változtatja azt.

CASSIUS

Őt és becsét s szükségünket reá,
Igen helyesen fogád fel. Most jerünk.
Már éjfél múlt s előbb, mint nappalodnék,
Felverjük őt és szerződünk vele.

Elmennek.

Második felvonás

1. szín

Ugyanott. Brutus kerti. Brutus jó.

BRUTUS

Hejh! Lucius.
A csillagokból nem tudom kivenni,
Mi messze a nap. Hallod, Lucius!
Bár vétkem volna ilyen jól alunni.
Nos, Lucius! fel, mondom, Lucius.
Lucius jó.

LUCIUS

Híttál, uram?

BRUTUS

Vígy könyvszobámba gyertyát, Lucius,
S ha ég, jelentsd meg itt.

LUCIUS

Igen, uram.

El.

BRUTUS

Neki meg kell halni. Ami engem illet,
Személyes ok nem indít ellene,
Csupán a közjó. Ő koronát kíván:
Kérdés: ezáltal mily természetet vált?
A hév napfény az, mely kigyót kikölt,
S ez vigyázatra int. Koronát neki?
Igen, fulánkot adni, hogy vele
Kényére ártson. A nagyság visszaél
Hatalmával, midőn azt elszakítja
A lelkiismerettől. És valót
Ítéelve Caesarról, nem vettem észre,
Hogy szenvedély uralkodnék eszén;
De köztapasztalás szerint alázat
Az ifju nagyravágyás lépcseje,
Amelyhez arccal áll a felmenő,
De hátat fordít vég fokára jutva
A lajtorjának, fellegekbe néz,
Megvetve, melyen feljutott, az aljas
Lépcsőt. Így Caesar is tehet. Nehogy
Tehessen, előzzük őt. És mert vitánk
Nem attól kapja súlyát, ami ő most,

Fordítsuk így: az, ami most, ha megnő,
Ilyen meg olyan túlságokra hág,
Tekintsük úgy, mint a kigyótojást
Mi, ha kikél, mérges lesz, mint faja,
Azért a héjban gyilkoljuk meg őt.

Lucius visszajő.

LUCIUS

Uram, szobádban ég a gyertya már.
Kovát keresvén, ezt a zárt írást
Találtam ablakodban, s bizonyos,
Hogy ott nem volt, midőn fekünni mentem.

Levelet nyújt.

BRUTUS

Visszafekhetsz, még nincs reggel. Fiú,
Nincs holnap Martiusnak idusa?

LUCIUS

Nem tudom, uram.

BRUTUS

Tekintsd a naptárt s hozz felőle hírt.

LUCIUS

Igen, uram.

El.

BRUTUS

A légben fenndöbörgő párafény
Elég világot ád; olvashatok.

Felbontja a levelet s olvas.

„Brutus, te alszol. Ébredj s lásd magad,
Rómának kell-e hát? - Szólj, üss, javíts.
Brutus, te alszol. Ébredj!”
Több ilyen elszórt unszolásokat
Szedtem fel immár.
„Rómának kell-e?” ezt így tölthetem be:
Rómának egytől kell-e félnie?
Elődim Róma téiről kiverték
Tarquiniust királlyá lettekor.
„Szólj, üss, javíts.” Beszélni s ütni
Szólíttatom fel? Róma! fogadom
Csak jobbulás kövesse, megnyered
Brutus kezétől mind, amit kívánsz.

LUCIUS

jő.

Tizennégy napja múlt el Martiusnak.

Kopogás künn.

BRUTUS

Jól van: de menj, zörögnek a kapun.

Lucius el.

Mióta Cassius Caesar ellen unszolt,
Nem alhatám. A veszélyteli
Tett megtevése s gondolása közt az
Egész idő olyan, mint rémalak
S borzalmas álom. Akkor a halandó
Életerők s a genius tanácsot
Ülnek s az ember alkotmánya, mint
Egy kis királyság, háborog magában
S a zendülésnek sorsát szenved.

Lucius visszajő.

LUCIUS

Testvéred, Cassius, a kapuban,
És látni kíván.

BRUTUS

Maga van?

LUCIUS

Nem, vannak többen is vele.

BRUTUS

Isméred őket?

LUCIUS

Nem, uram, kalapjok a fülig lenyomva,
Paláستtal arcok félig földve van,
Hogy semmiképp, egy jelről sem birom
Kitudni őket.

BRUTUS

Jöjjenek.

Lucius el.

Ők a párt.
Ó, összeesküvés! szégyenled-e
Éjjel mutatni vészes arcodat,
Hol legszabadabb a rossz? Úgy hol találsz
Barlangra nappal, mely elég setét
Szörnyarcodat befedni? Ne keress.
Öltözz mosolyba s nyájasságba; mert ha
Természetes képedben állsz elé,
Nem mély eléggé Erebus maga,
Hogy eltakarjon a gyanú előtt.

Cassius, Casca, Decius, Metellus Cimber és Trebonius jönnek.

CASSIUS

Félek, nyugalmad ellen vétkezünk.
Jó reggelt, Brutus; nem háborgatunk?

BRUTUS

Most keltem; ébren virrasztám az éjt.
Ismérem mind e férfi társadat?

CASSIUS

Egytől egyig. S közöttük nincs, ki nem
Tisztelne, s mind ohajtják, hogy magadról
Oly véleménnyel volnál, mint amellyel
Viseltetik minden jobb római.
Ez itt Trebonius.

BRUTUS

Üdvözlöm őt.

CASSIUS

Ez Decius Brutus itt.

BRUTUS

Üdvözlöm őt is.

CASSIUS

Ez itt Metellus Cimber, Casca, Cinna.

BRUTUS

Üdvözve légyenek!
Mi éber gond vetette fel magát
Szemeitek és az éj közé?

CASSIUS

Egy szóra kérlek.

Brutus és Cassius halkán beszélnek.

DECIUS

Itt van kelet; nem a nap kél-e itt?

CASCA

Nem.

CINNA

Sőt megbocsáss, igen, s amott a szürke csík
A fellegek közt a nap hírnöke.

CASCA

Valljátok meg, hogy mindketten csalódtok.
Itt, merre kardom vége áll, kel a nap
Mi jóval inkább dél iránt esik,
Az évnek ifjúságát számba véve;
Csak két hó múlva virrad majd főlebb
Éjszak felé; és a magas kelet,
Mint a Capitolium áll, emerre van.

BRUTUS

Mind és egyenként adjatok kezet.

CASSIUS

Határzatunkra esküdjünk hitet.

BRUTUS

Nem, semmi esküvés! Ha ember arca,
Ha lelki gyötrelmünk s a kor hibái
Csekély ok, akkor menjünk szét s ki-ki
Keresse lomha ágyát jó korán.
A nagyralátó önkény hadd tiporjon,
Mig el nem hullunk sors szerint. De ha
Ezekben, mint hiszem, van annyi tűz,
Hogy lelket adjon gyávának s a lágy nőt
Vitézzé edzte: úgy, jó honfiak,
Mi inger kell még, mint saját ügyünk,
Mely jobbitásra unszoljon? mi frigy, mint
Hallgató rómaiak kik szavokat
Adják s azt vissza nem veszik? mi eskü,
Mint emberségnek emberség lekötve,
Hogy ez legyen, vagy érte elesünk.
Esküdjenek pap, gyáva s a ravasz,
Gyarló öreg s oly tűrő lelkek, akik
Bántalmat megköszönnek; esküdjék
Rossz ügyben oly nép, melyhez nem bizunk:
De meg ne fertőztessük e merény
Őszinteségét s elszánt lelkeink
Buzgalmát, azt gondolva, hogy nekünk is
Az ügy- vagy tette nézve eskü kelle;
Holott azon nemes vér, mely pezseg
Minden rómaiban, korcsá aljasul,
Mihelyt a legkisebb részt megszegi
Igéretéből, melyet fogadott.

CASSIUS

Hát Cicero? Ne kémleljük ki őt?
Úgy vélem, ő velünk fog tartani.

CASCA

Ne hagyjuk őt ki.

CINNA

Nem, nem, semmiképp.

METELLUS

Ó, foglaljuk le őt! Ezüst haja
Megszerzi a jó véleményt reánk,
S szavakat veend javalni tetteinket.
Kezünket, az lesz a hír, bölcs esze
Igazgató, s korunk szilaj heve
Tekintetével földve nem tűnik fel.

BRUTUS

Ó, hagyjuk őt, ne nyíljunk meg neki.
Ő semmi vállalatnak nem barátja,
Mely mástól származott.

CASSIUS

Hát hagyjuk őt.

CASCA

Valóban, ő nem alkalmas.

DECIUS

Senkit ne bántsunk, mint Caesart magát?

CASSIUS

Jól emlékeztetsz; mert Antoniusnak,
Kit Caesar úgy szeret, nem volna jó
Tuléltni Caesart; álnok kontatóra
Fogunk találni benne, és hatalma
Oly messze terjedő, ha neveli,
Hogy bajba hozhat; jobb elejét vegyük
S essék együtt Caesar s Antonius.

BRUTUS

Ádázat volna, Cassius, leütnünk
A főt s aztán a testet szétagolni:
Ölésben düh, gonoszság azután;
Antonius Caesarnak tagja csak.
Ne hentesek, de áldozók legyünk.
Mi Caesar lelke ellen támadunk fel,
S lélekben nincs vér. Vajha, Cassius,
Férnünk lehetne Caesar szelleméhez
S el nem tagolni Caesart! hajh, de érte
Caesarnak vérzeni kell. S nemes barátim,
Öljük meg őt bátran, ne dühösen;
Metéljük őt fel istenek torául,
Ne koncoljuk, mint ebnek szánt dögöt.
Tegyen szivünk, mint álnok úr, ki szolgát
Vad tette bujtogat s ha téve van,
Feddőzni látszik; ez majd azt mutatja,
Hogy nem kaján: szükséges volt művünk.
S ha ezt a nép ily szemmel nézi majd,
Orvosnak mondatunk, nem gyilkosoknak.
Mi illeti Antoniust, feledd el őt:
Ő nem hatalmasb, mint Caesar keze,
Caesar fejének estivel.

CASSIUS

Én tartok tőle mégis, mert azon
Rögzött barátság Caesarhoz...

BRUTUS

Ah! Cassius, ne is gondolj rá.
Ha szereti Caesart, mind, amit tehet,
Caesarra emlékezni s érte halni,
S ez több, mint tőle telnék; vad gyönyör,
Játék, tivornya foglalták el őt.

TREBONIUS

Ne bántsuk, nincs mit tőle tartani;
Ő élni, s még ezen kacagni fog.
Óraütés.

BRUTUS

Csitt! Hány lehet?

CASSIUS

Az óra hármát üt.

TREBONIUS

Ideje, hogy menjünk.

CASSIUS

Kétséges nagyon,
Vajon ma Caesar eljövend-e vagy nem?
Mert egy kor óta a bűvökre hajt,
Ellenkezőleg, mint elébb ítelt
Szertartás, álom s képzelmekek felől.
Lehet, hogy e most megjelent csodák,
Ez éj szokatlan ijedelmei
S az augurok jövendölései
Ma visszatartják a Capitoliumtól.

DECIUS

Attól ne tarts; ha úgy van eltökélve,
Én másra bírom. Ő szereti hallani,
Hogy szarvorrút fá, medvéket tükör,
Oroszlánt háló, elefántot verem
S embert hizelgés ejt meg: ám, ha mondom,
Hogy ő utálja a hizelkedőt,
Azt mondja, úgy van, s evvel leggonoszbul
Le van hizelgve. Bízzatok reám.
Kedvének én majd jó irányt adok,
És elhozandom a Capitoliumba.

CASSIUS

Nem úgy; mind elmegyünk meghíni őt.

BRUTUS

Nyolc órakor, legkésőbb, nemde úgy?

CINNA

Nyolc órakor ne hibázzék senki is.

METELLUS

Cajus Ligarius bosszús reá,
Mert megszidá, hogy Pompejust dicsérte.
Csodálom, hogy rá nem gondoltatok.

BRUTUS

Menj, jó Metellus, hozzá; engem ő
Szeret, s adék is rá okot neki.
Csak küldd el; én majd elkészítem őt.

CASSIUS

Ránk virrad immár; Brutus, elhagyunk.
Széledjetek, barátim, és ki-ki
Megemlékezzék, mit szólott, s magát
Viselje, mint valódi római.

BRUTUS

Jókedvvel, urak, s vidáman nézzetek.
Ne hordjuk szándokunkat arcainkon;
Viseljük azt úgy, mint színészeink:
Kimért szilárdan s lankadatlanul.
S most járjatok mindnyájan boldogul.

Brutuson kívül mind el.

Hejh! Lucius! Erősen alszik; semmi baj.
Élvezd a szender mézes harmatát:
Még nincsenek rém- s ábrándképeid,
Miket az örgond emberagyba vet;
Azért van oly ép álmod.

Portia jó.

PORTIA

Brutus, uram!

BRUTUS

Hogy, Portiám? Mit gondolsz, mért kelél fel?
Nem válik épségedre a durva, hús
Reggelnek így kitenni gyöngé tested.

PORTIA

Neked sem, Brutus; tegnap nem szelíden
Szökél el ágyamtól; a vacsorát
Félben szakasztván, járál fel s alá,
Mélázva és sohajtva, s karjaid
Keresztbe vetve; és ha kérdezőlek,
Szemet meresztél zordonul reám;
Hogy sürgetőztem, fejedet vakartad
S türelmetlen lábaddal tombolál.
Unszoltalak mégis; te nem feleltél,
Hanem haraggal mozdult meg kezed!
Távoznom intél. Távoztam, nehogy
Neveljem még békétlenségedet,
Mely már lobogni látszott, és mivel
Hivém, hogy az szeszély játéka csak,
Mely minden embert néha megkerül.
Ez enni nem hágy, szólni és elunni,
S ha oly hatalma volna képeden,
Mint lelkedet már elváltoztatá,
Nem ismernék rád. Kedves Brutusom,
Tudasd okát gyötrelmidnek velem.

BRUTUS

Nem jól vagyok, s ez minden.

PORTIA

Ó, Brutus bölcs, s ha elhagyná egészség,
Keresne módot megszerezni azt.

BRUTUS

Hisz azt teszem; jó Portia, menj alunni.

PORTIA

Brutus beteg? Hát üdvösséges-e
Így jární öltözetlen és beszíni
A gőzös reggel nedveit? Beteg?
És mégis ép ágyából megszökik,
Az éjnek ártó mételyivel dacolni,
S a láztartalmu romlott levegőt
Kisértni, hogy nevelje még baját?
Nem, Brutus, téged belső baj fogyaszt,
Mit tudnom kéne helyzetem érdeme
S jogánál fogva. S íme, térdimen,
Egykor magasztalt bájaimra, kérlek,
Szerelmi esküidre s a legnagyobbra,
Mely összekapcsolt és eggyé tevé:
Közöld velem, magaddal, ten feleddel;
Miert vagy ily levert, s mi férfiak
Kerestek az éjjel: mert itt voltak,
Hat- vagy heten, kik arcokat
Még a homály előtt is elfödék.

BRUTUS

Ne térdepelj, édes jó Portiám.

PORTIA

Volnál jó Brutusom, nem kellene.
Mondd, házassági szerződéseinkben
Ki volt-e kötve, hogy nekem tilos
Titkodba látnom? én feled vagyok,
De csak határok közt s feltét alatt:
Hogy ágyat, asztalt oszthatok veled
S beszélek néha? Csak külvárosában
Lakom kegyednek? Ó, így Portia
Ágytársa csak Brutusnak, nem neje.

BRUTUS

Becsületes s igaz nőm vagy, s nekem
Oly drága, mint véremnek cseppjei,
Melyek setét szívemhez ömlenek.

PORTIA

Ha ez való, úgy tudnám titkodat.
Asszony vagyok, megvallom; mindazáltal
Oly asszony, akit Brutus vett nejül,

Asszony vagyok, de feddtelen nevű,
Cato leánya, s ily férj mellett, nem vagyok
Erősb nememnél? Mondd szándékosat,
S fel nem fődendem azt; erőmet én
Kemény próbára tettem: combomon
Önként sebet ejték; ezt türelmesen
Viselhetém, s ne férjem titkait?

BRUTUS

Ó, istenek, ti tégyetek e nemes
Asszonyra méltóvá. De hallga! Künn

Kopogás kívül.

Kopognak; menj be kissé, Portia,
S kebledbe tárom nemsokára majd
Szivemnek titkait,
Kifejtem előtted minden célomat,
Bús homlokomnak minden képjelét.
Hagyj el legitt.

Portia el. Lucius és Ligarius jönnek.

Lucius, ki zörgetett?

LUCIUS

Itt egy beteg, ki szólni jó veled.

BRUTUS

Ligarius, kit említett Metellus.
Távozz, fiú. Hogy vagy, Ligarius?

LIGARIUS

Fogadj jó reggelt e bágyadt ajakról.

BRUTUS

Mi rossz időben vagy beteg, derék
Ligarius. Kivánnám, kór ne volnál.

LIGARIUS

Nem vagyok az, ha Brutus tette készül,
Mely a becsület névre érdemes.

BRUTUS

Oly tette készülök, Ligarius,
Füled ha volna ép meghallani.

LIGARIUS

Az istenekre, kiknek Róma hódol,
Im itt lemondok minden nyavalyáról.
Ó, lelke Rómának, derék fiú,
Becsületes vér sarjadéka, te
Bennem, mint bűvölő, felizgatád
Az elhalt szellemet. Most küldj, parancsolj,
S én lehetetlen dolgokkal vivok, sőt
Legyőzöm őket. Mit kell tenni, szólj?

BRUTUS

Oly munkát, melytől a beteg kigyógyul.

LIGARIUS

S nem, amitől beteg lesz, aki ép?

BRUTUS

Úgy van! s miből áll, Cajus, elbeszélem,
Útközben ahhoz, akit érint.

LIGARIUS

Vezess;
Követlek újan feltüzelt kebellem,
Megtenni, nem tudom, mit; ám elég, hogy
Brutus vezérel.

BRUTUS

Jer, kövess tehát.

El.

2. szín

*Caesar palotája.
Dörgés, villámlás, Caesar jó éji köntösben.*

CAESAR

Sem föld, sem ég nem nyughatott az éjjel.
Calpurnia alva háromszor kiáltott:
Segítség! Caesart gyilkolják. - Ki van benn?
Szolga jó.

SZOLGA

Uram!

CAESAR

Menj a papokhoz, mondd, áldozzanak,
S hozd véleményök hírét a sikerről.

SZOLGA

Igen, uram.

El

Calpurnia jó.

CALPURNIA

Mit gondolsz, Caesar? Szándékod kimenni?
Ma hazunnan távoznod nem kellene.

CAESAR

Caesar megyen. Mind, ami még ijeszte,
Hátam megett állott; ha látni fogja
Caesarnak arcát, semmivé tűnik.

CALPURNIA

Caesar, jelekre nem hajték soha;
Most elrémitenek. Van itt egy ember,
Ki az általunk látott s hallott felett
Borzasztó látványt mond az ör körül.
Az utcán nő-oroszlán kölykezett;
A sírok megnyílnak s felveték
Holtaikat, s a fellegek között
Tüzes, vad férfiak harcoltanak,
Sorban, csapatban, egész hadrend szerint,
Hogy vér hullt le a Capitoliumra.
A léget hadzaj verdesé: lovak
Nyihogtanak és haldoklók nyögének,
S lelkek visongtak, zúgtak fel s alá.
Ó, Caesar, rendkívüli tünemény ez:
Én rettegek.

CAESAR

Mit a hatalmas istenek
Végzének, azt mi mellőzhetjük-e?
S Caesar mégis megyen: mert e jelek
Úgy a világot, mint őt illetik.

CALPURNIA

Koldus ha vész, nem tűn fel üstökös.
Ha fejedelemnek halni kell,
Lánggal jelenti azt az ég maga.

CAESAR

A gyáva többször hal meg sír előtt,
A bátor egyszer ízli a halált.
Minden csodák közt, melyeket tudok,
Legrendkívülbbnek találom azt,
Hogy ember félni tud.
Holott a kényszerű vég, a halál
Eljő, ha jőnie kell.

Szolga visszajő.

Mit szólnak jósaim?

SZOLGA

Nem akarják, hogy ma távozzál hazunnan;
Egy áldozatnak felbontván belét,
Nem lelhetének szívet a baromban.

CAESAR

Ez istenektől gúny a gyávaságra:
Szívetlen marha volna Caesar úgy,
Ha félelemből honn maradna most.
De nem marad. Jól tudja a veszély,
Hogy nála Caesar még veszélyesebb;
Mi, két oroszlán, egy napon születünk,

De a korosb és rettentőbbik én.
És Caesar menni fog.

CALPURNIA

Hajh! bölcsességedet
Bizalmad ejti meg! Ne menj ma el;
Mondd félelmemnek, ami honn maraszt,
Nem a tiédnek. Majd Antoniust
Küldjük tanácsba és az mondja meg,
Hogy most bajod van. Ó, hagyj térdemen
Esengve tőled megnyerhetnem ezt.

CAESAR

Antonius hadd mondja, hogy bajom van;
S szeszélyedért ma itthon maradok.

Decius Brutus jó.

Itt Decius Brutus; majd ő hírt viszen.

DECIUS

Dicső Caesar, jó reggelt s minden üdvöt.
Jövök, hogy a tanácsba híjalak.

CAESAR

S éppen jókor jövé, hogy megvigyed
Szenátoroknak üdvözlésemet,
És hogy ma nem megyek. Nem mehetek?
Nem igaz! Hogy nem merek? Még kevésbé!
Nem akarok, mondd meg, Decius, nekik.

CALPURNIA

Mondd, hogy beteg.

CAESAR

Caesar hazudjon-e?
Oly messze ért el hódító karom,
S most félve szóljak ősz szakálluaknak?
Mondd, hogy ma Caesar menni nem akar.

DECIUS

Hatalmas Caesar, tudnom hagyd okát,
Mert megkacagnak majd, ha így beszélek.

CAESAR

Akaratom az ok: mondd, hogy nem akarok.
És a tanácsnak tudni ezt elég.
Személyes nyugtatásodúl azonban,
Mivel szeretlek, ím, okát adom:
Calpurnia, nőm, tartóztat honn maradnom.
Azt álmodá, hogy látta szobromat,
Mely, mint szökőkút száz csövön, csupa
Vért áradott. S több izmos római
Mosolygva fürdeté meg benn kezét.
S ő ebben intést, gyászos jóslatot,

Gonosz jövendőt lát és térdein
Kért honn maradnom ez napon.

DECIUS

Balul van így ez álom fejtegetve;
Az szép, szerencsés látomány vala.
Képszobrod több nyitáson vért buzogva,
Melyben mosolygva rómaiak fürödtek,
Jelenti, hogy ma Róma éltető
Vért szí belőled és nagy emberek
Ereklye- s díszjelül kérendik azt.
Calpurniának álma ezt jelenti.

CAESAR

S ez értelemben jól fejtéd meg azt.

DECIUS

Hát még ha hallanád; mit én tudok.
De halld: dicső Caesarnak koronát
Határozott adni a tanács. S ha most
Azt mondatod, hogy jőni nem akarsz,
Szándéka megfordulhat. Efölött
Gúny tárgya is lehetne, mondanák majd:
Halasszuk más időre a gyűlést,
Ha Caesar nője jobbat álmodik.
Ha Caesar rejtezik, nem fognak-e
Sugdosni: íme, Caesar fél.
Bocsáss meg, Caesar: mert vonzalmam az,
Mely ezt javadra sürget mondanom.
S e vonzalomnak enged minden ok.

CAESAR

Most látni, félelmed mily dőre volt,
Calpurnia: szégyenlem, hogy hallgaték rá.
Add köntösöm, mert én megyek.

Publius, Brutus, Ligarius, Metellus, Casca, Trebonius, Cinna jőnek.

És nézzed, itt jön értem Publius.

PUBLIUS

Jó reggelt, Caesar.

CAESAR

Légy üdvöz, Publius.
S Brutus, te is fenn vagy már ily korán?
Jó reggelt, Casca. Ah, Ligarius,
Oly ellened nem volt Caesar soha,
Mint a gonosz láz, mely így elsanyart.
Hány óra?

BRUTUS

Éppen nyolc múlt.

CAESAR

Köszönöm

A figyelmet és fáradástokat.

Antonius jó

Antonius, ím, ki hajnalig mulat,

Már fenn van. Jó reggelt, Antonius.

ANTONIUS

Dicső Caesar! Légy üdvöz.

CAESAR

Mondjátok, hogy benn készüljenek.

Nem szép, hogy így sokáig váratok rám.

Ah, Cinna, ah, Metellus! S ím, Trebonius;

Beszédem van veled, vagy egy órai.

Megemlékezzél, hogy hozzám beszélj,

S közel maradj, hogy rád megemlékezzem.

TREBONIUS

Igen, Caesar.

Félre.

Majd oly közel leszek, hogy

Legjobb barátid távolabb kívánnak.

CAESAR

Jertek, barátim, egy kis borra be,

S mint jó barátok, aztán indulunk.

BRUTUS

félre.

Hogy a *mint* nem mindenkor egy, oh, Caesar,

Brutus szívének fáj e gondolat.

3. szín

Utca a Capitolium közelében. Artemidorus jó, írást olvasva.

ARTEMIDORUS

„Caesar, őrizkedjél Brutustól; ódd magad Cassiustól; ne közelíts Cascához; szemmel tartsd Cinnát; ne higgy Treboniusnak; vigyázz Metellus Cimberre; Decius Brutus nem szeret; Cajus Ligariust megbántottad. Egy szándék fűti mindnyájukat s az Caesar ellen van intézve. Ha halhatatlan nem vagy, néz jól körül. A gondatlanság utat nyit összeesküvésre. A hatalmas istenek ójanak meg. Híved, Artemidorus.”

Itt állok meg, míg Caesar erre jó,

S kérő levélként nyújtom ezt neki.

Sír rajta lelkem, hogy nincs oly erény, mely

Elkerüli az irigység fogát.

Ha ezt elolvasod, Caesar, megélsz;

Ha nem, árulókkal cimborál a sors. *(El)*

4. szín

Más része ugyanazon utcának Brutus háza előtt. Portia és Lucius jönnek.

PORTIA

Fuss, kérlek, a tanácsházhoz, fiú;
Ne válaszolj, csak menj el szaporán.
Mért állasz?

LUCIUS

Hogy megértsem, mit üzensz.

PORTIA

Ohajtanám, hogy légy ott, majd meg itt,
Előbb, mint mondhatom, mi dolgod ott.
Ó, légy velem, szilárdság, és szoríts
Egy nagy hegyet szívem s nyelvem közé.
Van férfilelkem, ámde nőerőm.
Nőnek mi terhes titkot tartani!
Még most is itt vagy?

LUCIUS

Mit tegyek, asszonyom?

Szaladjak a tanácsházhoz s ne többet?
S így visszatérjek hozzád és ne többet?

PORTIA

Hozz hírt, fiú, miként van urad. Beteg volt
Midőn kiment; és Caesar mit csinál,
Jegyezd meg jól s mi kérők környezik.
Csitt! mely zaj ez, fiú?

LUCIUS

Nem hallok semmi zajt.

PORTIA

Kérlek, figyelj.

Zsibongást hallék, mint a harci zaj.
S a szél a Capitoliumtól hajtja erre.

LUCIUS

Hidd, asszonyom, nem hallok semmit is.

A jós jó.

PORTIA

Idébb, ember: honnan jössz?

JÓS

Éppen hazulról, asszonyom.

PORTIA

Hány óra most?

JÓS

Kilenc körül.

PORTIA

Caesar vajon tanácsba ment-e már?

JÓS

Nem még, s magam is most foglalok helyet,
Hogy lássam őt, mikor tanácsba megy.

PORTIA

Kérelmed van Caesarhoz, nemde az?

JÓS

Van, asszonyom: ha Caesar oly kegyes lesz
Caesarhoz, engem meghallgatni, úgy
Meggérem őt, ügyeljen önjavára.

PORTIA

Talán veszélyt tudsz, mely őt környezi?

JÓS

Még nem tudok, de félek eshetőt.
Jó reggelt! Itt az utca szűk nagyon;
A sok tolongó, mely nyomába jár,
Praetor, tanácsos s közkérelmezők
Agyonnyomnának, gyarló öreget.
Téresb helyet választok, hogy beszéljek
Caesarral, majd ha arra átmenend.

El.

PORTIA

Be kell vonulnom. Ah, mi gyenge szer
A női szív. Ó, Brutus! istenek
Segítsenek merényedben. - Bizony,
Ez a fiú meghallja. - Brutus olyat
Kér, mit Caesar megadni nem akar.
Ó, én aléltni kezdek. Lucius, menj,
Ajánlj uradnak, mondd: vidor vagyok.
Térj vissza aztán s hozz hírt, mit üzen.

El.

Harmadik felvonás

1. szín

Capitolium. - A szenátus fent ülészik.

Egy sereg nép a Capitoliumba vivő utcán, közöttük Artemidorus s a jó.

Trombitaszó. Caesar, Brutus, Cassius, Casca, Decius, Metellus, Trebonius, Cinna, Antonius, Lepidus, Popilius, Publius s mások.

CAESAR

Im, eljött Martiusnak idusa.

JÓS

Igen, Caesar, de nem múlt el.

ARTEMIDORUS

Légy üdvöz, Caesar, olvasd e levélkét.

DECIUS

Óhajtaná Trebonius, ha érkezendel,
Alázatos kérelmét áttekintnéd.

ARTEMIDORUS

Enyémet olvasd, ó, Caesar, előbb;
Ez Caesart legközelebből illeti.
Nagy Caesar, olvasd.

CAESAR

Ami minket illet,
Végül maradjon.

ARTEMIDORUS

Ó, Caesar, ne hagyd el;
Olvasd legitt.

CAESAR

Ez a fickó bolond?

PUBLIUS

Tágulj, fiú.

CASSIUS

Mit sürgetőzöl kérelmeddel utcán?
A Capitoliumba jöjj.

Caesar bemegy, a többi utána. A szenátorok fölkelnek.

POPILIUS

Óhajtom, hogy ma célt érjen merénytek.

CASSIUS

Merény, Popilius?

POPILIUS

Élj boldogul.

Caesar felé megy.

BRUTUS

Mit monda Popilius Lena?

CASSIUS

Kivánta, hogy ma célt érjen merényünk.

Szándékunk, félek, felfödöttetett.

BRUTUS

Nézd, mint közelget Caesarhoz; figyelj rá.

CASSIUS

Serényen, Casca, mert megelőztetünk.

Most mit tegyünk, Brutus? Ha ez kisúl,

Cassius vagy Caesar nem tér vissza többé;

Kivégzem magamat.

BRUTUS

Légy nyugodt, Cassius,

Popilius nem dolgainkról beszél.

Mert, nézd, mosolyg, s Caesar nem változik.

CASSIUS

Trebonius jól tudja idejét,

Mert félrevonja már Antoniust.

Antoniust s Trebonius el. Caesar s a szenátorok üléseiket elfoglalják.

DECIUS

Hol van Metellus? jöjjön és legott

Caesarnak a kérelmet nyújtsa be.

BRUTUS

Helyén van már; közelb, s pártoljuk őt.

CINNA

S te, Casca, első vagy, ki kart emelsz.

CAESAR

Mind itt vagyunk? Mi tárgy van hátra még,

Mit Caesar és tanácsa rendbe hozzon?

METELLUS

Dicső, fenséges s nagy hatalmu Caesar,

Metellus Cimber székedhez borul

S alázott szívvel...

Letérdel.

CAESAR

Kénytelen vagyok

Szavadba vágni, Cimber; e csuszás,

E szolgahajlongás képes lehet

Közemberek vérének felgyújtani,

S első döntést, főparancsot gyerekmód
Megváltoztatni. Dörén azt ne hidd,
Hogy Caesar vére olyan pártütő,
Mely olyanért, mi csak bolondra hat,
Valódiságából felolvadozzon:
Az édes szókat, mélyen görbedő
Hajlongást értem s rossz kopóhizelgést.
Testvéred végzés által üzetett ki,
S ha most te érte hajlongsz, kérsz, hízelsz,
Felrúglak, mint ebet; Caesar, jegyezd meg ezt,
Igaztalant nem tesz, s azért nem is
Engesztelődik ok nélkül.

METELLUS

Nincs hát becsesb szó, mely Caesar fülében
Kedvesb zengésű volna, mint enyém,
Hogy visszahíja száműtött öcsémet?

BRUTUS

Kezedet, de nem hízelegve, csókolom,
Caesar, könyörgve, hogy legott adassék
Szabadság visszatérni Publiusnak.

CAESAR

Hogy? Brutus!

CASSIUS

Bocsánatot, Caesar, bocsánatot.
Lábadhoz omlik, íme, Cassius,
Felmentését kérve Publiusnak.

CAESAR

Volnék, miként ti, hajlanám; ha kérni
Tudnék, hajthatna kérelem. De én
Szilárd vagyok, mint éjszak csillaga,
Melyhez kimérten nyugvó szerkezetre
Hasonló nincs az égnek boltozatján.
Számptalan szikra festi az eget
És mindenik tűz, fénylő mindenik,
De egy vagyon csak, mely helyén marad:
Úgy a világ is fel van bútorozva
Emberrel, s embervér, hús mindenik
S érző; de mind e sok között csupán
Egyet tudok, ki víhatatlanul
És rendületlen megmarad fokán.
Hogy ez én vagyok, hagyjátok megmutatnom
Azáltal is, hogy eltökélt valék
Száműzni Publiust, s elszánt vagyok
Száműzetésben hagyni őt.

CINNA

Ó, Caesar...

CAESAR

El innen! Olympot felforgatni törzs?

DECIUS

Nagy Caesar!

CAESAR

Brutus nem hiába térdel-e?

CASCA

Kéz, szólj helyettem.

*Casca nyakon döfi Caesart: Caesar megragadja karját:
azután többektől s végre Brutustól döfetik meg.*

CAESAR

Brutus, te is? Úgy halj meg Caesar. *(Meghal)*

A nép s szenátorok zavarodva visszavonulnak.

CINNA

Váltság! szabadság! meghalt a bitorlás.

El! hirdessétek utcáinkon ezt.

CASSIUS

Szószékre fel, s kiáltsa valaki:

Váltság! szabadság!

BRUTUS

Nép és tanács, megállj, ne féljetek.

A nagyravágyás bűne meglakolt.

CASCA

Szószékre, Brutus.

DECIUS

És te, Cassius.

BRUTUS

Hol Publius?

CINNA

Teljes zavarban itt e lázadástól.

METELLUS

Együtt szilárdan álljatok, ha tán
Caesarnak egy barátja...

BRUTUS

Állást ne említs. Publius, nyugodtan.
Személyed nincs szándékunk bántani
S egy rómaid sem; mondd meg ezt nekik.

CASSIUS

És hagyj el, Publius, nehogy korodnak
Árthasson a nép, mely felénk rohan.

BRUTUS

Tedd azt; s a tett ne szálljon senkire,
Mint ránk, kik azt tevők.

Trebonius jó.

CASSIUS

Antonius

Hová lőn?

TREBONIUS

Elképedve ment haza.
És mintha végítélet volna, gyermek,
Nő, férfi, szemmeresztve fut, sikolt.

BRUTUS

Végzet! kívárjuk most tetszésedet.
Hogy halni kell, tudjuk: csupán idő,
Miért az ember fárad, s haladék.

CASCA

S az életből ki húsz évet kívág,
Halálfélelme éveit vágja ki.

BRUTUS

Valljuk meg ezt, s így jótét a halál.
S mi, Caesar jó baráti, megszegők
Halála félelmének idejét.
Hajoljatok, rómaiak, és kezünket
Könyökig fűrösszük Caesar vériben:
Fenjük be kardjainkat s egyenest
Köztérre innen s vérszín fegyverinket
Fejünk fölött forgatva fenn kiáltuk:
Béke, szabadság!

CASSIUS

Mosdjunk meg tehát!
Hány késő század adja majd elő
E büszke tettet még nem született
Országokban s nem ismert nyelveken.

BRUTUS

Játékban hányszor fog még vérzeni
Caesar, ki most; a pornál nem becsesben,
Pompejus oszlopaján itt hever.

CASSIUS

S mindannyiszor, hogy az történni fog,
Nevezve lesz frigyünk s a férfiak,
Akik szabaddá tették e hazát.

DECIUS

Menjünk tehát?

CASSIUS

Igen! mindnyájan el.
Elül Brutus, s mi dísezzük nyomát
Rómának legjobb s bátrabb szellemeivel.
Egy szolga jó.

BRUTUS

Halkan! Ki jó? Antonius barátja.

SZOLGA

Uram parancsa, Brutus, térdepelnem,
Antonius parancsa így borulnom
Lábadhoz és ott ígyen szólanom:
Brutus nemes, becsületes, bölcs, vitéz;
Caesar nagy, bátor, jó s királyi volt.
Mondd: Brutust kedvelem s becsülöm őt:
Mondd: Caesart féltem, tisztelém s szerettem.
Ha Brutus engedi, hogy Antonius
Hozzá jöhessen bizton és megértse,
Mint érdemelte Caesar a halált:
Nem fogja Caesart holtan úgy szeretni,
Mint élve Brutust: sőt követni kész
Nemes Brutusnak sorsát s lépteit
Viszályi közt e járatlan világnak,
Teljes hűséggel. Így szólott uram.

BRUTUS

Urad derék és bölcs egy római:
Sosem hittem rosszabbnak.
Mondd neki: Ha itt e helyre tetszik jőnie,
Megtudhat mindent és, becsületesemre!
Bántása nem lesz.

SZOLGA

Tüstént hívom őt.

El.

BRUTUS

Tudom, barátul nyerjük őt.

CASSIUS

Kivánnám.
De bennem él a gondolat,
Mely tőle tart s gyanúm mindig beüt.
Antonius jó.

BRUTUS

De íme, jön. Légy üdvöz, Antonius!

ANTONIUS

Hatalmas Caesar, így alatt heversz!
Ily kis halomba hulltak össze minden

Diadalmid, híred, hódításaid.
Légy boldog! Uraim, nem tudhatom,
Mi célotok: ki van megérve már,
Ki vére folyjon még. Ha tán enyém,
Ugy annak jobb órája nem lehet,
Mint melyben Caesar halt, sem eszköze
Fél oly becses, mint kardotok, mit a
Világon legnemesb vér díszesít.
Kérlek, ha van haragtok ellenem,
Most, míg pirosuló vértől jobbotok,
Töltsétek kedvetek. Éljek ezredévig,
Oly kész halálra nem leszek soha,
Sem hely, sem mód így nem fog tetszeni,
Mint Caesarral megöletni s tőletek,
A kor dicsői- s uralkodóitól.

BRUTUS

Antonius, ne kérj tőlünk halált,
Bár véres ádázaknak látszatunk,
Mint jobbaink s e tett után itélnéd.
De csak kezünket, s melyet elkövettek,
E véres munkát látod, nem szivünket.
Az irgalommal teljes, s irgalom
Rómának közbaján (mint tűz tüzet,
Úgy fojt irgalmat irgalom) tevé
Caesarral ezt. Rád nézve fegyverink
Tompák, Antonius. Karunk,
Dacára e vérműnek, és szivünk
Testvérileg fogad be szeretet-
És tiszteletben, legjobb indulattal.

CASSIUS

Szintoly nyomós lesz, mint másé, szavad,
Új méltóságok rendezésekor.

BRUTUS

Csak légy türelmes, míg lenyugtatók
A népet, mely a félelem miatt
Magánkívül van. S majd okát adandjuk,
Mért tettem így, ki, amidőn döfém,
Szerettem Caesart.

ANTONIUS

Nem kétlem bölcsességed.
Mindenki nyújtsa most véres kezét.
Először, Brutus, rázom jobbodat;
Most Cassius, veled fogok kezét;
Most Decius, Metellus, Cinna, s most
Veled, vitéz Casca, s jó Trebonius,
Legvégső bár, nem legkisebb szivemnek,
Veled. Ah, uraim, mit szóljak? hitelem

Oly csuszamlósan áll, hogy előttetek
Két rossz közül egynek kell látszanom:
Gyávának vagy hizelgőnek. Hogy én
Szerettelek, Caesar, ó, az való!
S ha most reánk lenézhet szellemed,
Nem fáj-e kínosabban, mint halálod,
Frigyülni látnod Antoniusodat,
És rázni véres jobbát ellenidnek,
Ah, legdicsőbb te, holttested körében!
Oly sok szemem ha volna, mint sebed van,
Úgy könnyezők, mint véred csorg ezekből,
Az jobban illenék, mint elleniddel
Baráti szókban alkudoznom.
Bocsáss meg, Julius. - Itt vadásztak el,
Nemes vad; itt esél, s itt állanak
Vadászaid zsákmánnyal ékesítve,
Vérednek bíborában. Ó, világ!
Te voltál e szarvasnak erdeje,
S ő szíved volt, világ. Ó, mily hasonlón
Fekszel te itt a vadhoz, mely halálra
Királyok által üzetett.

CASSIUS

Antonius!

ANTONIUS

Bocsáss meg, Cajus Cassius.
Így Caesar ellenségi szólanak majd:
Mert jó baráttól ez hideg szerénység.

CASSIUS

Nem feddlek, hogy Caesart magasztalod.
De mely kötésre lépsz velünk? Akarsz
Barátaink számában lenni? Vagy
Menjünk tovább, számot nem tartva rád?

ANTONIUS

Azért fogék kezet; de szándokomtól
Valóban eltértem, meglátva Caesart.
Szeretlek mind, s barátotok vagyok,
Azon reményben, hogy megérthetem:
Caesar miért volt és miben veszélyes?
Avagy különben ez vad látomány.

BRUTUS

Okunk oly meggondolt, Antonius,
Hogy rajta megnyugszol, habár fia
Volnál is Caesarnak.

ANTONIUS

Csak ezt kívánom.

S azonfelül kérem, hogy tetemét
Kitehessem a köztéren, s ott, miként
Baráthoz illik, szószékből halotti
Beszédet tartsak.

BRUTUS

Azt megteheted.

CASSIUS

Egy szót veled, Brutus.

Félre Brutushoz.

Te nem tudod,
Mit téssz. Ne hagyd Antoniust
Beszédet tartni a holttest fölött.
Tudod, hogy felzudúlhat majd a nép
Beszéde által?

BRUTUS

Megbocsáss; előbb

Én lépek a szószékre és okát
Adom Caesar halálának. Miket
Antonius mondand, kihírdetem,
Hogy engedelmsükből beszéli, s hogy
Nincs ellenükre Caesarnak megadni
Az illető szertartást s díszeket.
Ez hasznos inkább, mint hogy ártana.

CASSIUS

Mi eshetik, nem tudhatom; de ezt
Nem szeretem.

BRUTUS

Antonius, vedd Caesar tetemét.
Vádat ne mondj beszédedben reánk;
De ami jót csak bírsz Caesar felől.
S mondjad, hogy engedelmsükből teszed.
Egyébre e temetkezés körül
Gondolnod tiltva. S melyre most megyek,
Azon szószéken szólsz te is, ha én
Végeztem a beszédet.

ANTONIUS

Légyen úgy.

Én nem kívánok többet.

BRUTUS

Készítsd tehát a testet és kövess.

Mind el Antoniuson kívül.

ANTONIUS

Ó, megbocsáss, te vérző földdarab,
Hogy hentesidhez ily nyájas vagyok.
A legnemesbik férfi romja vagy te,
Ki valaha az idők hullámában élt.
Jaj a kéznek, mely e drága vért kiontá!
Sebeid fölött, kik bíbor ajkaikkal
Nyilongva néma szájként hangokat
S szót kérnek tőlem, íme, jósolom:
Átok csapand az embertestre le;
Beldüh s vad honfi-háború sanyarja
Itáliának minden részeit;
Vér, rombolás oly nagy divatba jő,
Oly megszokott lesz minden szörnyű tárgy,
Hogy az anya csak mosolygni fog, ha látja
A harc kezétől négygé szelt fiát.
Irgalmat elfojt vadtét megszokása,
És Caesar lelke száguldván boszúért,
S a hő pokolból jött Até vele
Száll e határra és uralkodói
Hangan kiáltja: Pusztítás! megoldván
A harc ebeit, hogy égre bűzhödik fel
Ezen cudar tett, emberek dögével,
Kik nyögve kérnek sírt a föld felett!

Egy szolga jó.

Octavius szolgája, nemde az vagy?

SZOLGA

Igen, Antonius.

ANTONIUS

Caesar levéllel híttá őt ide.

SZOLGA

Vevé az írást, s már uton vagyon,
S meghagyta szóval mondanom neked -

meglátva a holttestet.

Ó, Caesar!

ANTONIUS

Menj félre, sírj: szived terhelve van.
A szenvedély, látom, ragad; szemem
Tiedben látva bűnnek gyöngyeit,
Könnyezni kezd. Uton van már urad?

SZOLGA

Múlt éjjel innen hét mérföldre szállt meg.

ANTONIUS

Sietve nyargalj vissza, s mondd, mi történt.
Itt egy veszélyes, gyászos Róma van.
Nem biztos Róma még Octaviusnak.

Térj vissza s mondd ezt; mégis várj kevéssé.
Ne menj előbb, mint én e tetemet
A térre vittem; ott beszédem által
Kikémlem, a nép mely szűvel veszi
Ez ádáz emberek határzatát.
S majd aszerint vidd hírét dolgainknak
Octaviushoz. Nyújtsd karodat.

El Caesar testével.

2. szín

Köztér. Brutus és Cassius s egy sereg nép jó.

NÉP

Elégtételt, elégtételt nekünk!

BRUTUS

Kövessetek tehát s hallgassatok meg.
Eredj a más utcába, Cassius,
Oszlasd meg a csoportot.
Ki engem kíván hallani, álljon itt;
Ki Cassiust, az menjen el vele.
Caesar holtának nyíltan okait
Kívánjuk adni.

ELSŐ POLGÁR

Brutust hallgatom meg.

MÁSODIK POLGÁR

Én Cassiust s így vessük össze majd,
Külön ha meghallók, az okokat. -

Cassius el néhány polgárral. Brutus a rostrumra lép.

HARMADIK POLGÁR

Már a nemes Brutus fenn van; hallgassatok.

BRUTUS

Legyetek mindvégig türelemmel. Rómaiak, hazámfiak, barátim, hallgassatok meg ügyem miatt, s legyetek csendesen, hogy meghallhassatok. Higgyetek nekem becsületemért, s legyetek tekintettel becsületem iránt, hogy hihessetek. Bíráljatok bölcsességeik szerint, s ébresszétek fel érzékeiteket, hogy jobban ítélhessetek. Ha valaki van ezen gyülekezetben, szíves barátja Caesarnak, annak mondom, hogy Brutus szeretete Caesar iránt nem csekélyebb, mint az övé. Ha most ezen jó barát kérdezi, miért támadott fel Brutus Caesar ellen, válaszom ez: nem mivel Caesart kevésbé szeretném, hanem mert Rómát jobban szerettem. Azt óhajtanátok-e inkább, hogy Caesar élne, s mindnyájan rabokul halnátok, mint hogy Caesar haljon meg, s ti mindnyájan éljeteek szabad emberekül? Mivel Caesar engem szeretett, megsiratom: mivel szerencsés volt, örvendek: mivel vitéz volt, becsülöm őt; de mivel nagyravágyó volt, ledöftem őt. Tehát könny szeretetéért, öröm szerencséjén, becsület vitézségeért s halál nagyravágyásaért. Hol van itt oly nyomorú, ki rabszolga kívánna lenni? Ha van, szóljon; mert őt bántottam meg.

Hol van itt oly durva, ki római nem kívánna lenni? Ha van, szóljon; mert őt bántottam meg. Van-e itt oly alávaló, ki hazáját ne szeretné? Ha van, szóljon; mert őt bántottam meg. Megszűnöm, hogy választ adjatok.

MIND

Senki, Brutus, senki.

BRUTUS

Úgy tehát senkit sem bánték meg. Nem tettem Caesarral egyebet, mint amit ti fognátok tenni Brutusszal. A vizsgálat halála felett a Capitoliumban föl van jegyezve; dicsősége nem kisebbítve, amiben jeles volt; sem vétkei nagyítva, melyekért a halált szenvedte.

Antonius s mások Caesar tetemével jőnek.

Itt hozatik teste Antonius gyászkíséretében, ki, ámbár megölésében részes nem volt, osztozandik halála jótéteményeiben, helyet foghatván a közigazgatásban, mint ki nem közületek? Evvel én távozom, kinél, valamint legjobb barátomat megöltem Róma javáért, ugyanazon tör van számomra, ha honom halálomat kívánja.

MIND

Éljen, Brutus, éljen, éljen!

ELSŐ POLGÁR

Diadallal vigyétek őt haza.

MÁSODIK POLGÁR

Állítsunk szobrot őseihez neki.

HARMADIK POLGÁR

Ő légyen Caesar.

NEGYEDIK POLGÁR

Caesar jobb fele

Nyerjen Brutusban koronát.

ELSŐ POLGÁR

Kísérjük őt örömszajjal haza.

BRUTUS

Földieim!

MÁSODIK POLGÁR

Csitt, béke! Brutus szól.

ELSŐ POLGÁR

Csend, béke, hó!

BRUTUS

Jó földieim, hadd menjek egyedül.
Ti kedvemért maradjatok meg itt,
Tisztelni a holttestet és beszédét
Antoniusnak, mellyel engedénk
Caesar dicsőségét megadnia.
Kérlek, ne jöjjön senki el velem,
Mig ő beszédét végzi.

El.

ELSŐ POLGÁR

Hó! maradjunk,
Halljuk meg Antoniust.

HARMADIK POLGÁR

Menjen fel a
Szószékre, hallgassuk meg őt. Nemes
Antonius, menj fel.

ANTONIUS

Brutusért
Írántatok hálával tartozom.

NEGYEDIK POLGÁR

Mit monda Brutusról?

HARMADIK POLGÁR

Azt mondja, Brutusért
Mindnyájunknak hálával tartozik.

NEGYEDIK POLGÁR

Jobb lesz, ha Brutus ellen nem beszél.

ELSŐ POLGÁR

Ez a Caesar zsarnok volt.

HARMADIK POLGÁR

Már az csak igaz.
Szerencse Rómának, hogy tőle ment.

MÁSODIK POLGÁR

Csendet, figyeljünk, mit tud mondani.

ANTONIUS

Ti nemes rómaiak...

TÖBBEN

Csendet! halljuk őt.

ANTONIUS

Barátaim, rómaiak, földieim,
FigyeljeteK rám.
Temetni jöttem Caesart, nem dicsérni,
A rossz, mit ember tesz, tuléli őt;
A jó gyakorta sírba száll vele.
Ez legyen Caesar sorsa is. A nemes
Brutus mondá, hogy Caesar nagyra vágyott:
Ha ez való, úgy súlyos bűne volt,
És Caesar érte súlyosan lakolt meg.
Most Brutus engedvén s a többiek
(S Brutus derék, becsületes férfiú,
S a többi is mind, mind becsületes),
Jövök beszélni holt Caesar fölött.
Barátom volt ő, hozzám hű s igaz.
De Brutus mondja, hogy nagyokra tört,
S Brutus derék, becsületes férfiú.

Rómába ő sok foglyokat hozott;
Váltságuk a közkinccsárt gazdagítja:
Ez nagyravágását jelenti-e?
Szegény ha jajdult, Caesar sírt vele;
A nagyravágásnak nem ily szelíd
Anyagból kéne szerkesztetve lenni:
De Brutus mondja, hogy nagyokra tört:
S Brutus becses, derék egy férfiú.
Láttátok a Lupercal ünnepen,
Háromszor nyújtám a koronát neki,
S ő visszatolta. És ez nagyravágás?
De Brutus mondja, hogy nagyokra tört,
S bizonynyal ő derék egy férfiú.
Nem szólok én, hogy Brutusnak beszédét
Cáfoljam: azt mondom csak, mit tudok.
Mind kedvelétek őt és volt miért:
Mi tilthat el most érte sírnotok?
Vadállatokba szöktél, ó, ítélet,
S az ember ész nélkül maradt! Türelmet!
Caesarral szívem ott a gyászpaddon van:
Pihennem kell, míg hozzám visszatér.

ELSŐ POLGÁR

Beszéde, úgy tetszik, hogy alapos.

MÁSODIK POLGÁR

Ha voltaképp a dolgot megtekintjük,
Caesarral rosszul bántak.

HARMADIK POLGÁR

Véletek?

Félek, helyébe még gonoszb jövend.

NEGYEDIK POLGÁR

Hallátok? Megveté a koronát;
Ekként világos: nem volt nagyravágó.

ELSŐ POLGÁR

Ha ez való: megbánja valaki.

MÁSODIK POLGÁR

Szegény! mint ég a sírástól szeme.

HARMADIK POLGÁR

Antoniusnál nincs nemesszívűbb
Ember Rómában.

NEGYEDIK POLGÁR

Hallga! újra szól.

ANTONIUS

Még tegnap hasztalan dacolt vala
Caesarral a világ. Ma itt hever
S nincs oly szegény, ki bókoljon neki.
Ó, honfiak, ha dühre, lázadásra

Ingerelném a lelket bennetek,
Megbántanám Brutust, meg Cassiust,
Kik, tudva van, derék, jó férfiak.
Nem bántom őket hát, inkább leszek
Igaztalan holtunkhoz és magamhoz,
Hozzátok, mint oly tisztelt férfiakhöz.
De itt egy írat, rajt Caesar pecsége:
Végrendelménye: házában lelém.
Csak hallja ezt a község (melyet én,
Bocsássatok meg, fel nem olvasok),
Csókolni járand holt Caesar sebeit;
Kendőket áztat szent vérébe; sőt
Emlékül egy haj szálért esdekel,
S majd haldokolva feljegyzendi vég-
Hagyatékába s dús örök gyanánt
Utóira szállítandja.

NEGYEDIK POLGÁR

Végrendeletét akarjuk hallani.
Olvasd, Antonius.

MIND

Az íratot! Caesar végrendeletét
Akarjuk hallani.

ANTONIUS

Nyugodtan, jó barátim; nem lehet
Felolvasnom; nem jó megtudnotok,
Miként valátok Caesartól szeretve.
Ti nem vagytok fa, kő; de emberek,
S mint emberek, hallván végrendeletét,
Az lángra gyújt és örületbe hoz.
Nem tudnotok jobb, hogy ti lettetek
Örökös; mert ha tudtotokra esnék,
Mi lenne abból!

NEGYEDIK POLGÁR

Olvasd a rendeletet,
Antonius, kívánjuk hallani
A rendeletet, Caesar végrendeletét.

ANTONIUS

Békével lesztek, vártok egy kicsinyt?
Meggondolatlanság volt róla szólanom.
Kell tartanom, hogy a derék férfiak,
Kiknek ledöfte Caesart fegyverök,
Meg lesznek bántva általam.

NEGYEDIK POLGÁR

Az árulók! derék férfiak!

MIND

Végrendeletét, a végrendeletet!

MÁSODIK POLGÁR

Gaznépek, gyilkosok! Végrendelését,
Olvasd nekünk fel a végrendelést.

ANTONIUS

Olvassam hát, ti kényszerítetek?
Csináljatok kört a holttest körül,
Hogy megmutassam a végrendelőt.
Szabad leszállnom? engedelmet adtok?

MIND

Szálljon le.

MÁSODIK POLGÁR

Jöjj le.

Antonius lejjő.

HARMADIK POLGÁR

Megengedjük.

NEGYEDIK POLGÁR

Álljátok körül.

ELSŐ POLGÁR

El a gyászpadtól; hátrább a halottól.

MÁSODIK POLGÁR

Helyet Antoniusnak: nemes Antonius!

ANTONIUS

Nem, álljatok félrébb: ne nyomuljatok
Mind úgy felém. Vonuljatok tovább.

MIND

Hátrább! Helyet, helyet!

ANTONIUS

Ha van könyűtök, most ontsátok el.
Ezen palástot mind ösméritek.
Emlékezem, hogy felvevé először,
Egy nyári este volt az, sátorában:
Aznap veré meg a nerviusokat.
Nézzétek, itt járt Cassius vasa,
S mily rést csinált a fondor Casca itt;
Ehelyt a kedvelt Brutus döfte át,
S hogy elvoná az átkozott acélt,
Ím, mint követte Caesar vére, mintegy
Ajtóhoz futva meggyőződni, vajjon
Brutus kopogtat-e ily barátiatlan?
Mert, tudjátok, Caesarnak angyala
Volt Brutus; ó, ítéljetez,
Ti istenek, miként szerette őt!
Ez mindenek közt legfájóbb döfés volt;
Mert amint Caesar döfni látta Brutust,
Hálátlanság jobban, mint áruló kéz,

Végképp leverte. Akkor megszakadt
Nagy szíve, s arcát elfödve paláستtal,
Pompejus oszlopalján, honnan a vér
Mindegyre folyt, nagy Caesar elesett.
Ó, mily esés volt ez, jó honfiak!
Elestem akkor én, ti, és mi mind,
Míg véres ármány kérkedett fölöttünk.
Ó, most ti sírtok: látom, érzitek
A metsző szánalmat. De mind ez itt
Szelíd könyű még. Jó lelkek, ti sírtok,
Ámbár ruháján láttok csak sebet.
Ide nézzetek, itt fekszik ő maga,
Sebekkel rakva áruló kezeiktől!

ELSŐ POLGÁR

Ó, szánandó eset!

MÁSODIK POLGÁR

Ó, nemes Caesar!

HARMADIK POLGÁR

Ó, siralmas nap!

NEGYESIK POLGÁR

Árulók! Gazemberek!

ELSŐ POLGÁR

Ó, véres látomány!

MÁSODIK POLGÁR

Bosszút kell áltanunk.

MIND

Bosszút! Tova! Kutatni! Égess, gyújts, ölj, vágj; ne hagyj egy árulót is életben.

ANTONIUS

Maradjatok még, honfiak.

ELSŐ POLGÁR

Békével ott! Halljuk meg a nemes Antoniust.

MÁSODIK POLGÁR

Halljuk meg őt. Kövessük őt és haljunk meg vele.

ANTONIUS

Édes barátaim, ne kapjon el
A zendülés vad árja szózatomra.
Kik ezt tevék, derék, jó férfiak:
Én nem tudom, minő magánboszú
Bírhatta rá; hisz bölcs, jó férfiak,
S nincs benne kétség, számot adnak érte.
Én nem jövök kilopni szívetek.
Én szónok, milyen Brutus, nem vagyok.
Hanem miként ismertek, egyszerű,
Őszinte ember, aki szeretém
Barátomat, s ezt jól tudák azok,

Kik róla nyilvánosan szólni hagytak.
Sem szóm, sem elmém, sem tekintetem;
Sem a beszéd hatalmát nem birom,
Hogy vért keverjek. Én csak egyenest
Beszélek. Mondom, ami tudva van.
Itt felfödöm kedves Caesar sebeit,
Ez árva, néma szájakat, s hagyom
Helyettem szólni. Volnék Brutus én,
És Brutus Antonius, úgy volna egy,
Ki nyelvet adna Caesar mindegyik
Sebének, mely Rómának még követ is
Bosszúra s lázadásra keltené.

MIND

Fel, lázadás!

ELSŐ POLGÁR

Brutus házát gyújtsuk fel.

HARMADIK POLGÁR

El, tova!

Kutassuk fel az összeesküvőket.

ANTONIUS

Figyelmet! még hadd szóljak, földiek.

MIND

Csitt! halljuk őt, dicső Antoniust!

ANTONIUS

Ti mentek tenni, még nem tudva, mit;
S mint érdemlé ezt Caesar töletek?
Ah, nem tudjátok, el kell mondanom,
Melyről beszéltem, a végrendelést
Már elfeledtétek.

MIND

Bizony való!

Álljunk meg; halljuk a végrendelést.

ANTONIUS

Im, itt vagyon: Caesar pecsége rajta.
Minden lakosnak Rómában fejenként
Hagy hetvenöt drachmát.

MÁSODIK POLGÁR

Ó, a dicső!

Halálaért bosszút kell állanunk.

HARMADIK POLGÁR

Királyi Caesar!

ANTONIUS

Hallgassatok ki békén.

MIND

Halljuk őt!

ANTONIUS

Ezen fölül magányos lombjait,
Sétáit, új ültetvény kerteit
A Tiberen innen mind nektek hagyá
S utóitoknak mindörökre köz-
Használatúl, hogy benne járjatok,
S mulatkozást és enyhet nyerjeteK.
Ez volt Caesar; mikor jön más hasonló?

ELSŐ POLGÁR

Soha! soha! El innen, jöjjetek!
Égessük meg testét a szent helyen
S az üszköt vessük az árulók lakára.
Fogjuk fel a testet.

MÁSODIK POLGÁR

Hozzatok tüzet.

HARMADIK POLGÁR

Le a padokkal.

NEGYEDIK POLGÁR

Rontsatok le széket
És ablakot és mindent, ami van.
El a polgárok a testtel.

ANTONIUS

Most hadd lobogjon. Balság! oldva vagy,
Menj, merre tetszik.

Belép egy szolga.

Nos, fiú?

SZOLGA

Octavius Rómába érkezett.

ANTONIUS

Hol van?

SZOLGA

Caesar lakában, ő és Lepidus.

ANTONIUS

Legitt megyek meglátogatni őt.
Jókor jön éppen. A szerencse most
Kedvében van, s így semmit sem tagad meg.

SZOLGA

Uram beszélé: Brutus s Cassius, mint
ŐrüIt, rohant ki Róma kapuin.

ANTONIUS

Lehet, hogy megneszelték, mennyire
Felizgatám a népet. Jöjj, vezess
Octaviushoz.

El.

3. szín

*Ugyanott. - Utca.
Cinna, a költő, jön.*

CINNA

Azt álmodám, Caesar vendége voltam,
Baljós sejtelmek nyomják lelkemet,
Örömet maradnék házamban: de mintha
Húznának, menni kell.

Polgárok jönnek.

ELSŐ POLGÁR

Mi neved?

MÁSODIK POLGÁR

Hová mégy?

HARMADIK POLGÁR

Hol lakol?

NEGYEDIK POLGÁR

Házasság-e vagy nőtelen?

MÁSODIK POLGÁR.

Felelj mindenkinek egyenesen.

ELSŐ POLGÁR

Igen, és röviden.

NEGYEDIK POLGÁR

Igen, és bölcsen.

HARMADIK POLGÁR

Igen, és igazán, azt tanácsolom.

CINNA

Mi a nevem? Hova megyek? Hol lakom? Házasság-e vagy nőtelen? S azután
felelj mindenkinek egyenesen, röviden, bölcsen és igazán. Bölcsen azt felelem,
hogy nőtelen vagyok.

MÁSODIK POLGÁR

Ez annyi, mintha mondanád: bolond, aki házasság. Félek, hogy ezért egy ütleget
kapsz tőlem. Tovább, folytasd: egyenesen.

CINNA

Egyenesen Caesar temetésére megyek.

ELSŐ POLGÁR

Mint jó barát, vagy mint ellenség?

CINNA

Mint jó barát.

MÁSODIK POLGÁR

Erre egyenes volt a felelet.

NEGYEDIK POLGÁR

Lakásod, röviden!

CINNA

Röviden: én a Capitoliumnál lakom.

HARMADIK POLGÁR

Neved, uram, igazán!

CINNA

Igazán: nevem Cinna.

ELSŐ POLGÁR

Tépjétek össze, szaggassátok ízekre: ő is áruló.

CINNA

Én Cinna, a poeta vagyok, én Cinna, a poeta vagyok.

NEGYEDIK POLGÁR

Tépjétek össze rossz verseiért.

CINNA

Én nem a pártütő Cinna vagyok.

MÁSODIK POLGÁR

Semmit sem tesz, neve Cinna. Csak nevét szakasszátok ki szívéből, azután hadd menjen.

HARMADIK POLGÁR

Tépjétek el, tépjétek el. Jerünk, kanócot ide, hajh, égő kanócot! El Brutushoz, Cassiushoz; égessük fel mind. Egy rész Decius házához egy rész Cascáéhoz, egy rész Ligariuséhoz. Jerünk! El innen.

El mind.

Negyedik felvonás

1. szín

Ugyanott. - Szoba Antonius házában.

Antonius, Octavius, Lepidus, asztalnál ülnek.

ANTONIUS

Tehát ezeknek meg kell halniok,
Kiknek nevét megjegyzők.

OCTAVIUS

Lepidus,
Testvéred is meghal. Beleegyezel?

LEPIDUS

Bele.

OCTAVIUS

Húzz jelt rá, Antonius.

LEPIDUS

De úgy
Hogy Publius, ki nénédek fia,
Antonius, ne éljen.

ANTONIUS

Hát ne éljen.
Nézd, e huzás itt sírba veti őt.
De most eredj el Caesar hajlokába,
S végrendelését hozd el, Lepidus.
Itéljük meg, hogy mit lehet leütni
Hagyományiból.

LEPIDUS

S itt keresselek fel?

OCTAVIUS

Vagy itt, vagy a Capitoliumban.
Lepidus el.

ANTONIUS

Haszontalan, silány egy ember ez,
Csak hírhordásra jó. Érdemli-e,
Három felé szakadván a világ,
Hogy harmadát ő bírja?

OCTAVIUS

Te akartad úgy,
S rá hallgatál a száműző tanácsban,
Kiket kelljen halálra jegyzeni.

ANTONIUS

Én több napot is láték, Octavius!
Habár ez embert dísszel rakjuk is meg,
Lerázni némi rágalmak súlyát:
Hadd hordja, mint számár az aranyat,
Izzadva, nyögve munkája alatt,
Az úton, melyre hajtjuk vagy vezetjük.
S a kincset elvivén, hová kívántuk,
Le vesszük terhét és üres számárként
Bocsátjuk el, hogy rázza füleit
S legeljen a gyepen.

OCTAVIUS

Tégy, mint akarsz;
De ő derék és edzett katona.

ANTONIUS

Lovam is az, Octavius, s azért
Kijár abrakja tölem. Állat, melyet én
Tanítok állni, futni, forgani,
Uralkodván mozgásin szellemem.
Ő ilyen némi részt. Tanítani
S izgatni kell; egy meddő lélek, aki
Utánozásból teng, s elkoptatott
Tárgyak- s művekből, melyek, már avulván,
Most jönnek nála divatba. Szót se róla,
Csak mint eszközről. S most, Octavius,
Nagy dolgokat hallj: Brutus s Cassius
Hadat fogadnak. Tüstént szembe kell
Mennünk; azért is álljunk frígybe; legjobb
Barátainkat összesítve és legitten
Tartsunk tanácsot, mint lehessen
A rejtett rosszat felfödözni s nyílt
Bajokkal legbiztosabban dacolni.

OCTAVIUS

Tegyük azt. Kutyaszorítóban vagyunk,
Körül csaholva számos elleninktől.
S félek, nem egy, ki ránk mosolyg, szívében
Ezer veszélyt kohol.

El.

2. szín

*Brutus sátora előtt a Sardis melletti táborban. Dobszó.
Brutus, Lucilius, Lucius s katonák, szemben Titinius, Pindarus jönnek.*

BRUTUS

Állj!

LUCILIUS

Tovább a jelszót! és megálljatok!

BRUTUS

Mi hír, Lucilius? Nem jő-e Cassius?

LUCILIUS

Közel van immár s íme Pindarus,
Urától téged üdvözölni jött.

Pindarus levelet ad által Brutusnak.

BRUTUS

Ez nyájas üdvözlés. De, Pindarus,
Urad, vagy önként változván, avagy
Gonosz tanács után, méltó okot
Adott a tettet nem tetté kívánnom.
De ha itt van, elégtételt adand.

PINDARUS

Nemes
Uram, nem kétlem, úgy fog megjelenni,
Amily méltányos és becsületes.

BRUTUS

Nincs benne kétség. Jöjj, Lucilius,
Beszélj el, mint fogadtatál?

LUCILIUS

Elég
Tisztességgel s nem udvariatlanul;
De nem oly bizalmas szívvel, oly baráti
És nyílt beszéddel, mint szokása volt.

BRUTUS

Hűlő barátot rajzoltál. Jegyezd meg,
Lucilius, midőn a szeretet
Betegszik s fogyni kezd, erőltetett
Modort veszen fel. A nyílt, egyszerű
Hűség nem ismer áltatást. De a
Színlett barát, mint kezdetben tüzes ló,
Erőt mutatva tombol délcegen,
Majd túrni kellvén sarkantyú döfését
Száll büszkesége s rossz gabancs gyanánt
Kidől a pálya közben. Jön hada?

LUCIUS

Szándékuk éjre Szárdon szállani;
De a lovasság s a nagyobb sereg
Jő Cassiusszal.

Induló, künn.

BRUTUS

Halld! megérkezett.
Menj lassan ellenébe.
Cassius és katonák jönnek.

CASSIUS

Hó! megállj!

BRUTUS

Megállj; adjátok a szót tovább!
Kívül:.
„Megállj - megállj - megállj!”

CASSIUS

Öcsém! Te engem megbántál.

BRUTUS

Az ég
Legyen birám, ellent megbántok-e,
S ha nem, testvéremet hogy bántanám?

CASSIUS

E józan szín, Brutus, bántalmakat
Fedez, s ha így...

BRUTUS

Légy nyugton, Cassius.
Sérelmedet mondd halkán. Ismerünk jól.
Hadunk előtt, melynek nem kellene
Mást, mint szeretetet köztünk látnia,
Ne patvarkodjunk. Hadd távozzanak,
S majd sátramban tárd föl sérelmeid:
Kihallgatandalak.

CASSIUS

Menj, Pindarus,
Mondd hadnagyinknak, hogy vigyék tovább
A sereget innen.

BRUTUS

Tedd meg ezt te is,
Lucilius, s ne jöjjön sátorunkhoz,
Míglen beszédünk tartand, senki is.
Lucius és Titinius álljon őrt.
El.

3. szín

*Brutus sátorának belseje. Lucius és Titinius egy kis távolságban tőle.
Brutus és Cassius jönnek.*

CASSIUS

Hogy engem megbántál, ebből világos,
Gáncsoltad Lucius Pellát s elítélted,
Hogy ajándokot vón itt a szárdiaktól.
S írásom, mellyel érte közbejártam,
Mert ismerem jól, félrevettetett.

BRUTUS

Magad bántád meg tenmagad, midőn
Ilyen dologban írtál.

CASSIUS

Ily időben
Mint ez, nem illik minden kis hibát
Úgy latra vetni.

BRUTUS

Halljad, Cassius,
Szennyes kezűnek tartatol te is,
Ki pénzen árulsz s adsz el hivatalt
Érdemtelennek.

CASSIUS

Én szennyes kezű?
Tudod, hogy Brutus az, ki így beszél,
Vagy istenekre! végszód volna ez.

BRUTUS

E vesztegetésnek Cassius neve
Ád díszet s azért burkolja el fejét
A büntetés.

CASSIUS

A büntetés!

BRUTUS

Igen!
Emlékezz Martiusnak idusára.
Nem jog miatt vérzett nagy Julius?
Ki a gazember, aki döfni hajlott,
Ha nem jogért? És minmagunk, kik a
Világnak első emberét ledöftük,
Csupán mivel rablók védője volt,
Mi most kezünket fertőztessük-e
Rút szerzeménnyel, s dús tisztségeink
Nagy terjedelmét egy marok szeméért
Elvesztegessük? Inkább eb legyek
S ugassak holdat, mint ily római.

CASSIUS

Brutus, ne zaklass, ezt nem tűrhetem.
Te megfélemedkezel, hogy ennyire
Szorítasz. Én idősebb katona
S jártasb vagyok náladnál s képesebb
Feltételt szabni.

BRUTUS

Menj! te nem vagy az!

CASSIUS

De az vagyok.

BRUTUS

Ha mondom, nem vagy az!

CASSIUS

Ne űzz tovább, mert megfélemedkezem;
Vigyázz magadra és tovább ne kísérs.

BRUTUS

El, hitvány ember!

CASSIUS

Lehetséges ez?

BRUTUS

Hallgass, beszélnem kell. Kitérjek-e
Szilaj hevednek? Megrettenjek-e,
Ha egy bolond őrjöng?

CASSIUS

Ó, istenek!
Ó, istenek, s én mindezt tűrjem-e?

BRUTUS

Sőt többet; mérgelődj, míg megszakad
Dölyfös szived. Mutasd meg rabjaidnak,
Milyen dühös vagy; reszkettesd meg őket.
S én meghajoljak? Udvaroljalak?
S dühös szeszélyeidre görbedezzek?
Az istenekre! meg kell mérgeidet
Emésztened, bár megfakadj belé.
Mert mától fogva tréfa, sőt nevetség
Gyanánt veszem fullánkod.

CASSIUS

Ennyire
Jutottam!

BRUTUS

Mondád, hogy jobb harcoló vagy.
Mutasd meg, tedd e kérdést valóvá,
S örvendek rajta; mert mi engem illet,
Nagy férfiaktól szívesen tanúlok.

CASSIUS

Folyvást, de folyvást bántasz, Brutus, engem.
Mondám: korosb, de nem jobb katona.
Azt mondtam-é: jobb?

BRUTUS

Ha mondtad is, mit bánom én!

CASSIUS

Caesar ha élne, nem tanácslanám,
Hogy így bosszantson.

BRUTUS

Ó, hallgass! Te őt
Nem merted volna így felingerelni.

CASSIUS

Nem mertem volna?

BRUTUS

Nem.

CASSIUS

Mit, én ne mertem volna?

BRUTUS

Nem, éltedért!

CASSIUS

Brutus! ne merj sokat
Baráti érzetimre; mert különben
Olyat teszek, mit még megbánhatok.

BRUTUS

Te megtevéd már, mit megbánni kell.
Fenyegetésed nem rémít, Cassius;
Mert oly erősen fegyverzett vagyok
Becsületemben, hogy mellettem elszáll,
Mint lenge szél, mellyel nem gondolok.
Pénzt kéreték tőled s te megtagadtad.
Én pénzt szerezni nem tudok galádul.
Ég látja, inkább szívemet veretném
És ontanám drachmákká véretem,
Mint bármi csalfasággal a paraszt
Kérges kezéből a silány keresményt
Előcsikarjam. Pénzért küldtem el
Hadam fizetni és te megtagadtad.
Oly tett-e ez, mely Cassiushoz illik?
S így bántam volna én is Cassiusszal?
Ha Brutus ily fukar lesz valaha,
S barátitól ily rongy batkákat elzár,
Készítsetek fel minden mennykővet,
Ti istenek, s törjétek ízre őt.

CASSIUS

Én nem tagadtam azt meg.

BRUTUS

Sőt igen.

CASSIUS

Nem, mondom: csak bolond vihette meg
Azt válaszul. Te szívemet repesztéd,
Brutus. Barátja gyengeségeit
Barátnak tűrni kén', enyéimet
Brutus nagyítja még.

BRUTUS

Nem tettem azt,
Míg nem gyötrél velök.

CASSIUS

Te nem szeretsz.

BRUTUS

Hibáidat nem.

CASSIUS

A baráti szem
Nem lát meg ily hibát.

BRUTUS

A hizelkedő
Nem látna meg, bár oly roppant legyen,
Mint a magas Olymp.

CASSIUS

Jer hát, Antonius, s jer, Octavius!
Csak Cassiuson álljatok boszút,
Mert Cassius megúnta a világot,
Gyűlölve attól, kit szeret, dacolva
Testvére által, szidva szolgaként;
Lesik hibáit s emlékkönyvbe írják,
Könyv nélkül megtanulják, hogy szemére
Vessék. Ó, szűmet tudnám e szemekből
Kisírní! Itt e tör, itt pusztá mellem,
És benne szív, mely drágább, mint Plutus
Bányái, dúsabb, mint arany:
Ha római vagy, vedd; én, ki megtagadtam
Az aranyat tőled, nyújtom szívemet.
Döfd, mint döféd Caesart, mert jól tudom,
Midőn leginkább gyűlöléd, erősben
Szeretted őt, mint Cassiust valaha.

BRUTUS

Dugd vissza törödet; légy haragos
Ha úgy tetszik. Minden legyen szabad.
Kényed szerint tégy. A gyalázatot
Nevezd szeszélynek bár. Ó, Cassius, te

Bárányhoz vagy csatolva, aki csak
Úgy tart haragot, miként a kő tüzet,
Mely ütve hirtelen szikrákat ad,
S legott hideg megint.

CASSIUS

Hát Cassius
Avégre élt, hogy tréfa és nevetség
Gyanánt szolgáljon Brutusnak, midőn
A fájdalom s rossz vére üldözik?

BRUTUS

Ezt szólva, rossz vér üzött engem is.

CASSIUS

Ha ennyit vallasz, fogjad jobbomat.

BRUTUS

És szívemet vele.

CASSIUS

Ó, Brutus.

BRUTUS

Mit kívánsz?

CASSIUS

Ó, Brutus, nincs-e benned annyi szív,
Hogy tőrj, midőn a hirtelen szeszély,
Mely rám anyárol szállott, elragad?

BRUTUS

Van, Cassius, s ha eztán Brutusoddal
Oly nagy szigorral bánnál, azt hiendi:
Anyád civódik és magadra hágy.

Zaj kívül.

POETA

künn.

Bocsássatok be fővezéreinkhez,
Viszály van köztök; nem jó így magokra
Hagyatniok.

LUCILIUS

künn.

Ne menj!

POETA

(künn).

Csak a halál

Tart vissza.

Poeta jó.

CASSIUS

Nos mi baj?

POETA

Szégyen, vezérek!

Mit gondoltok? barátság, szeretet
Kapcsoljon újra, mint hozzátok illik.
Mert nálatoknál én már több napot
Láttam, bizonynal mondhatom.

CASSIUS

Haha! Pocsékul versel a pimasz!

BRUTUS

Kotródj, fickó; arcátlan, takarodj!

CASSIUS

Túrd, Brutus, ez szokása.

BRUTUS

Idejét

Válassza meg s én eltűröm szeszélyét.
De mit keressen ily futóbolond
A háborúban? Távozz, cimbor.

CASSIUS

El, el; hordd el magad.

Poeta el. Lucilius és Titinius jönnek.

BRUTUS

Lucilius

S Titinius, mondjátok hadnagyinknak,
Hogy éjtanyára szálljanak hadaikkal.

CASSIUS

S ti jöjjetek s hozzátok Messalát
Ide magatokkal.

Titinius és Lucilius el.

BRUTUS

Egy pohár bort, Lucius.

CASSIUS

Nem gondolám, hogy ily haragos lehetsz.

BRUTUS

Ó, Cassius, én bútól vagyok beteg.

CASSIUS

Így nem cselekszel bölcs tanod szerint,
Történetes bajoknak helyt ha adsz.

BRUTUS

Bút jobban, ember nem tűr. Portia
Meghalt.

CASSIUS

Hah, Portia?

BRUTUS

Meghalt.

CASSIUS

Hogy maradtam

Életben, így szegülvén ellened?

Ó, túrhetetlen, szívtörő csapás!

S mi bajban halt?

BRUTUS

Sínylé távoztomat

S evődve, hogy az ifju Octavius

Antoniusszal oly erőre kaptak -

Mert ez, s halála híre egykorú -,

Magánkívül lőn és távol levén

Örzői, lángot nyelt.

CASSIUS

És így hala?

BRUTUS

Így.

CASSIUS

Ó, halhatatlan istenek!

Lucius jó borral s gyertyával.

BRUTUS

Ne többet róla. Egy pohár bort! Cassius,

Minden viszályt most ebbe temetek.

Iszik.

CASSIUS

Szomjúzza szívem e szép zálogot,

Töltsd, Lucius, csordultig a kupát:

Sok nem lehet, mit Brutusért iszom.

Titinius jó Messalával.

BRUTUS

Titinius, jövel. Jó Messala,

Légy üdvöz. Üljük most körül e gyertyát

És értekezzünk szükségink felől.

CASSIUS

Portia, elköltözel!

BRUTUS

Ne többet róla, kérlek.
Azt írják több levélben, Messala,
Hogy nagy hatalommal jönnek ellenünk
Antonius s ifjú Octavius,
S Philippihez vezérlik a hadat.

MESSALA

Leveleim tartalma ugyanaz.

BRUTUS

Mi toldalékkal?

MESSALA

Hogy vagy száz tanácsost
Octavius, Antonius és Lepidus
Proscriptióval küldének halálra.

BRUTUS

Itt híreink különbözők: enyéim
Hetven tanácsost mondanak, kiket
Proscriptio által vesztenek el;
S közöttük Cicero.

CASSIUS

Hogy? Cicero?

MESSALA

Igen.

Ő meghalt, számkivetve általok.
Nődtől, uram, nem érhetett levél?

BRUTUS

Nem, Messala.

MESSALA

Sem felőle semmi hír
A többiekben?

BRUTUS

Semmi.

MESSALA

Különös.

BRUTUS

Mi okból kérdesz? Van talán
Híred felőle?

MESSALA

Semmi sincs, uram.

BRUTUS

Ha római vagy, beszélj nekem valót.

MESSALA

S te a valót tűrjed, mint római:
Mert ő meghalt és rendkívüli módon.

BRUTUS

Isten veled hát, Portia. Halni kell
Mindünknek, Messala.
S tünődve, hogy egykor meg kell halnia,
Erőt nyerék most elviselni azt.

MESSALA

Nagy veszteséget így tűrjön nagy ember.

CASSIUS

E tanhoz én is szinte jól tudok:
De nem viselné így természetem.

BRUTUS

Elég! most élő dolgainkra. Mit szólsz,
Ha most legitt Philippihez megyünk?

CASSIUS

Nem tartom jónak.

BRUTUS

És miért?

CASSIUS

Ezért:

Előnyösebb, ha az ellenség keres fel,
Élelme fogy, fáradnak harcosi,
S magának árt; míg mink pihenve itt
Nyugodtak, fedve s fűgék maradunk.

BRUTUS

Jobb oknak enged a jó. Itt s Philippi
Között a nép csak kényszerítve hódol,
S kedvetlenül hozott nekünk adót.
S ha most az ellen erre költözik,
Hadat szed itt és teljesb számu lesz
S újabb erővel s bátorodva jó ránk,
Ezen haszontól elvághatjuk őt,
Ha szembeszállandunk Philippinél,
Megettünk hagyva e táj népeit.

CASSIUS

Hallgass meg, jó öcsém.

BRUTUS

Bocsánatoddal.

Jegyezd meg efölött, hogy társaink
Teljes létszámig összevonva vannak.
Hadunk fölös, s ügyünk megért, az ellen
Növekszik napról napra; mink a fő
Fokon vagyunk s hanyatlás vár reánk.
Az emberek dolgának árja van,
Mely habdagállyal boldogságra visz,
De elmulasztva, teljes életök
Nyomorban, s zátonyok közt zárva teng.

Ily duzzadt tenger visz most minket is,
Használni kell, míg áradatja tart,
Vagy veszítjük a sors kedvezéseit.

CASSIUS

Legyen, mint akarsz, megyünk mi is.
S Philippinél találkozunk velök.

BRUTUS

Beszédeink közt meglepett az éj,
S természetünk adóját megkívánja,
Melyet rövid nyugvással csak szűken
Fizethetünk le. Nincs mit mondanunk még?

CASSIUS

Nincsen. Jó éjszakát. Holnap korán
Kelünk s megyünk.

BRUTUS

Köntösöm, Lucius!

Lucius el.

Isten veled, jó Messala. Titinius,
Jó éjszakát. Nemes, jó Cassius,
Jó éjet, jó nyugalmat.

CASSIUS

Ó, öcsém!

Az éjnek ez rossz megkezdése volt.
Ne férjen meg hasonlóság lelkeinkhez.
Ne engedd, Brutus.

BRUTUS

Minden jól van immár.

CASSIUS

Jó éjszakát.

BRUTUS

Jó bátya, jól nyugodjál.

TITINIUS ÉS MESSALA

Uram, jó éjszakát.

BRUTUS

Mindnyájatokkal jó szerencse járjon.

Cassius, Titinius, Messala el. Lucius visszajő a hálóköntőssel.

Add a köntösöm! Hol a hangszered?

LUCIUS

Itt a sátorban.

BRUTUS

Hogy? te álmosan
Beszélsz? Szegény fiú, nem feddelek:
Erőn túl virrasztál. Hídd Claudius,
S még egy cselédet. Háljanak
Itt sátoromban a párnáimon.

LUCIUS

Hejh! Varro! Claudius!
Varro és Claudius jönnek.

VARRO

Hivott urunk?

BRUTUS

Kérlek, barátim, itten háljatok,
Lehet, hogy majd fölkeltek s üzenettel
Testvérem Cassiushoz küldelek.

VARRO

Ha tetszik, állunk és várunk reád.

BRUTUS

Nem, azt nem akarom, csak feküdjetek le,
Mert meglehet, hogy még mást gondolok.
Nézd, Lucius, a könyv, melyet keresék,
Ruhám zsebében itt van.
Varro és Claudius lefeküsznek.

LUCIUS

Jól tudám
Hogy uram nekem nem adta.

BRUTUS

Légy türelmes,
Jó gyermekem, nagyon feledkező vagyok.
Nehéz szemed fenntarthatnád-e még
S játszhatnál egy-két dalt e hangszeren?

LUCIUS

Igen, ha tetszik, uram.

BRUTUS

Tetszik, fiam.
Sokat zavarlak; ám te kész, szives vagy.

LUCIUS

Tisztemben áll.

BRUTUS

Nem kéne tisztedet
Erőn fölül is kényszerítenem.
Tudom, nyugonni vágy az ifju vér.

LUCIUS

Már én alvám, uram.

BRUTUS

Jól van s megint

Elalhatol; nem tartalak soká.

Ha élek, jót teendek még veled.

Zene és dal.

Ez álmos hang. Ó, gyilkos szender! e kis

Fiúra nyújtod ólomjogarod,

Ki itt zenél neked? Kedves fiú,

Jó éjszakát. Olyan kiméltelen

Nem leszek hozzád, hogy fölkeltslek.

Ha bólogatsz, eltörnéd hangszered.

Kiveszem kezedből. Most jó éjszakát. -

Hadd látom. Nincs behajtva a levél,

Hol elhagyám az olvasást? De itt van! (*Leül*)

Caesar szelleme jó.

Mi rosszul ég a gyertya! Hah, ki jó itt?

Úgy gondolom, szememnek gyöngesége

Alkotja e kísértő tűneményt.

Felém közelget. Vagy te valami?

Isten vagy angyal, ördög, vagy mi vagy,

Mitől fagy vérem, felborzad hajam;

Mondd meg, mi vagy?

SZELLEM

Rossz szellemed.

BRUTUS

Miért jössz?

SZELLEM

Azt mondani, hogy meglátsz Philippinél.

BRUTUS

Jól van. Akkor hát ott majd újra látlak.

SZELLEM

Igen, Philippinél.

Eltűnik.

BRUTUS

Nos, hát Philippinél látlak megint.

Im eltünöl, hogy bátorodni látsz.

Gonosz szellem, veled még több beszédem

Lett volna. Hejh! fiú te, Lucius!

Ébredjetek fel, Varro, Claudius!

Hejh, Claudius.

LUCIUS

Uram, a húr hamis.

BRUTUS

Azt véli, most is hangszerrel mulat.
Ébredj fel, Lucius.

LUCIUS

Parancsolóm!

BRUTUS

Mi álmod volt, hogy úgy kiáltozál?

LUCIUS

Tudtomra nem kiálték.

BRUTUS

Sőt igen.

Láttál valamit?

LUCIUS

Nem láttam semmit is.

BRUTUS

Alugyál megint. Hejh, Varro, Claudius!
Fickó te, kelj fel!

VARRO ÉS CLAUDIUS

Uram!

BRUTUS

Miért kiáltozátok álmotokban?

VARRO ÉS CLAUDIUS

Kiáltozánk, uram?

BRUTUS

Igen. Talán

Szemléltetek valamit?

VARRO

Nem én, uram.

Nem láttam semmit.

CLAUDIUS

Én sem.

BRUTUS

Menjetek,

Ajánljatok testvérem Cassiusnak;
Mondjátok, menjen jó korán előre
Hadával, s mink követni fogjuk őt.

VARRO ÉS CLAUDIUS

Parancsod teljesítve lesz!

El.

Ötödik felvonás

1. szín

Philippi síkja. Octavius, Antonius s hadaik jönnek.

OCTAVIUS

Reményem, íme, teljesedve van,
Antonius. Te azt mondád, az ellen
Nem fog leszállni, a hegyen marad
S a felső tájakon. S másképp ütött ki:
Sergők közel van. Itt, Philippinél
Akarnak bennünket csatára hívni,
Előbb felelve, mint mi kérdenénk.

ANTONIUS

Ne hidd! Szívökbe látok én, s tudom;
Mért tesznek így; örülnének bizony,
Ha más helyen volnának. S ím, leszállnak
Félelmes kérkedéssel, azt remélve
Velünk e mozgás által elhitetni,
Hogy szívök bátor; ám ez mind nem így van.

Hírnök jön.

HÍRNÖK

Készüljetek, vezérek; ellenink
Vitézi pompával közelgenek.
A harci véres zászló fenn lobog,
S valaminek tüstént kell történnie.

ANTONIUS

Octavius, vezessed népedet
Bal kéz felé a síkon lassudan:

OCTAVIUS

Te balra, és én jobbra.

ANTONIUS

Tervemet
Mért vágod át ily súlyos pillanatban?

OCTAVIUS

Nem vágom át; de tenni így fogok.

*Hadzene. Dobszó mellett jönnek Brutus, Cassius és hadaik.
Lucilius, Titinius, Messala és mások.*

BRUTUS

Megállanak; szándékok szólani.

CASSIUS

Megállj, Titinius; szóljunk velök.

OCTAVIUS

Antonius, adjunk jelt a csatára?

ANTONIUS

Ne, Caesar; várjuk felhívásukat.
Távozzatok: a vezérek szólani
Akarnak.

OCTAVIUS

Várjatok, míg jelt adunk.

BRUTUS

Ütés előtt szó, nemde, honfiak?

OCTAVIUS

Nem mintha jobb szeretnők, mint ti, a szót.

BRUTUS

Jobb rossz ütésnél a jó szó, Octavius.

ANTONIUS

Jó szót adsz, Brutus, rossz ütéseitekhez;
Tanú a rés, melyet Caesar szívéen
Ütéel, mondván: Üdv, Caesar, élj soká!

CASSIUS

Antonius, dőféseitek mivolta
Bizonytalan: mi szódat illeti,
Az megrabolta Hybla méheiteit
S mézetlen hagyta.

ANTONIUS

S nem fullánktalan?

BRUTUS

Igen, sőt hangtalan; mert ellopád
Döngésöket, s nagy bölcsen fenyegetsz,
Előbb, mint szúrnál.

ANTONIUS

Árulók, ti nem
Tevétek úgy, midőn alávaló
Gyiloktok egymást érte Caesaron.
Vigyorogtatok, mint a majom:
Csúszátok, mint az eb; bókoltatok
Rabszolgaként, míg hátulról gazul
Az átkos Casca nyakba szúrta Caesart.
Hizelkedők!

CASSIUS

Hizelkedők! köszönd
Magadnak, Brutus; most sem sértene
E nyelv, ha Cassius rendelkezik.

OCTAVIUS

Térjünk az ügyre. Szóváltás ha izzaszt,
A próba véresb cseppeket kívánand.
Im árulókra rántom kardomat:
Azt vélitek, hogy ismét visszaszáll?
Soha, míg Caesar huszonhárom sebe
Bosszúlva nem lesz, vagy vérébe dől
Egy másik Caesar árulók vasától.

BRUTUS

Caesar, te nem halhatsz meg árulóktól,
Hacsak magaddal nem hozsz.

OCTAVIUS

Úgy hiszem,
Nem sorsom halni Brutus kardja által.

BRUTUS

Volnál fajodnak legnemesbje bár,
Ó, ifju, nem halhatnál díszesebben.

CASSIUS

Kényes fiú, e díszre érdemetlen,
Ily korhely cimborával frígyesülten.

ANTONIUS

A régi Cassius.

OCTAVIUS

El! Jerünk, Antonius.
Szemben dacolva hívunk ki, árulók,
Ha vinni mertek, szálljatok ma síkra;
Ha nem, mikor majd kedvetek derül.
Octavius, Antonius és seregeik el.

CASSIUS

Fújj, szél, dagadj, hullám és ússz, hajó:
Feljött az ár s kockán van mindenünk.

BRUTUS

Lucilius, halld, egy szóm van veled.

LUCILIUS

Uram?

Brutus és Lucilius elvonulva beszélnek.

CASSIUS

Messala!

MESSALA

Mit szól vezérem?

CASSIUS

Messala,

Ez születésem napja; e napon
Látott világot Cassius. Messala,
Add jobbod s légy tanúm, hogy a szabadság
Ügyét, miként Pompejus, kénytelen
S akaratom ellen bízom egy csatára.
Tudod; Epicurus oktatásihoz
Szitottam eddig; most megváltozott
Gondolkodásom s részint hinni kezdek
A jósjeleknek. Sardisból jövén,
Zászlóink elsejére két hatalmas
Sas szállt le s ott ült, harcosink kezéből
Mohón falván s evén. Philippiig
Kisértek el. Ma reggel elhagyának,
S fejünk fölött helyettök varju, holló
És kánya repked s mint kór martalékra
Néznek le ránk s gyászmennyezet gyanánt
Terül ki árnyak, mely alatt hadunk
Lelkét feladni készen itt hever.

MESSALA

Ne higgyed azt.

CASSIUS

Csak úgy félig hiszem.

Mert lelkem ép, és eltökélt vagyok
Minden veszéllyel bátran szembeszállni.

BRUTUS

Tedd azt, Lucilius.

CASSIUS

Most, kedves Brutusom,

Adják az istenek, hogy napjainkat
Baráti frígyben húzzuk aggkorig.
De minthogy ember dolga tudva nincs,
Gondoljuk, ami legrosszabb jöhet ránk.
Ha e csatát elvesztjük, úgy utószor
Van most, hogy egymással beszélhetünk.
Mit vagy határozott tenni ily esetben?

BRUTUS

Mit bölcsesség azon szabálya tart,
Amely szerint Catót kárhoztatám,
Hogy önmagát megölte. Nem tudom, mint,
De gyávaságnak tartom, életet
Kétes jövő miatti félelemből
Így szegni meg. Tűréssel fegyverezve
Bevárom a hatalmak végzetét,
Kik minket itt alant kormányzanak.

CASSIUS

És így, ha veszítjük e csatát, türeoded,
Hogy Róma utcáin diadalmasan
Hurcoljanak?

BRUTUS

Nem, azt nem, Cassius.
Nemes római, ne hidd, hogy valaha
Rómába Brutus kötve megy. Magasb
Érzelve van. De mit Martius idusa
Kezdett, a munkát e nap végzi be,
S ha látjuk ismét egymást, nem tudom.
Azért utolsó búcsúnkat vegyük.
Légy boldog mindörökre, Cassius.
Mosolygunk rajt, ha még találkozunk;
Ha tán nem, úgy e búcsuvét helyes volt.

CASSIUS

Légy boldog mindörökre, Brutusom;
Ha találkozunk, mosolygunk rajt bizonynal,
Ha nem, való: e búcsuvét helyes volt.

BRUTUS

Most rajta, menjünk! Ó, ha e napi
Dolgoknak végét tudná emberész!
De elég, hogy a nap véget ér s a vég
Majd akkor tudva lesz. Keljünk tova.
El.

2. szín

Ugyanott. Csatamező. Zaj. Brutus és Messala jönnek.

BRUTUS

Nyargalj, Messala, nyargalj s vidd ez írást
Oda túl a hadhoz; rohanjanak
Erős riadó.
Egyszerre mind, mert, amint észrevettem,
Lankadt a harc Octavius felén,
S gyors támadással megdönthetjük őket.
Nyargalj, Messala, mind rohanjanak le. *(El)*

3. szín

Ugyanott. Más része a síknak. Hadizaj. Cassius és Titinius jönnek.

CASSIUS

Ó, nézd, Titinius, a gaz nép szalad!
Magam magaméinak ellensége lettem.
Ez a zászlóm már fordult; én a gyávát
Megöltem és ezt tőle elvettem.

TITINIUS

Ó, Cassius, Brutus nagyon korán
Adá a jelt, s megnyomván egy kevésbé
Octaviust, mohón hajtott neki.
Vitézi zsákmányoltak, míg mi végképp
Bezáratánk Antonius hadától.

Pindarus jó.

PINDARUS

Szaladj tovább, uram, szaladj tovább.
Már sátorodban jár Antonius.
Nemes Cassius, távozzál messze innen.

CASSIUS

E domb eléggé távol van. Titinius,
Nézd: sátram az, hol látom a tüzet?

TITINIUS

Az, uram.

CASSIUS

Titinius, ha engemet szeretsz,
Ülj fel lovamra, sarkantyúzd, amíg
Ama hadakhoz vitt és visszahoz,
Hogy tudjam azt bizonynyal, a hadak
Barát vagy ellenség-e?

TITINIUS

Itt termek tüstént, mint a gondolat.
El.

CASSIUS

Menj, Pindarus, menj, hágj fölebb a dombra.
Látásom tompa volt mindenha; nézd
Titiniust s mondd, mit látsz a mezőn?

Pindarus el.

Ez nap születtem, időm véget ért,
És ahol kezdém, ott végzendem el:
Éltem lejárta útkörét. Fiú,
Mi újság?

PINDARUS

fenn.

Ó, uram!

CASSIUS

Mi baj?

PINDARUS

Titiniust

Lovasok kerítik s nekihajtanak,
De vágtat ő is, most csaknem beérték.
Most, most, Titinius! Leszállanak
Néhányan, ó, és ő is: fogva van.

Kiáltás.

És halld! örömükben mint ujjonganak.

CASSIUS

Jöjj el, ne nézd tovább. Ó, gyáva, én,
Ki élek, míg legjobb barátimat
Szemem előtt elfogják.

Pindarus jó.

Jöjj ide,

Fiú. Rabbá tevélek Parthiában
S meghagyva éltedet, fölesketélek,
Hogy bármit megtenned parancsolok,
Véghezviended. Jöjj most s teljesítsd
Az esküt. Légy szabad s e karddal itt,
Mely Caesart döfte, nyisd meg e kebelt.
Ne válaszolj. Itt, tartsd markolatját,
S ha arcom fedve lesz, mint most vagyon,
Fordítsd felém. Caesar! torolva vagy,
S azon karddal, mely tégedet megölt.

Meghal.

PINDARUS

Így most szabad vagyok, de nem levék az,
Ha rajtam állott volna. Ó, Cassius,
E hontól Pindar messze bujdosik,
Hol őt ne lássa többé római.

El.

Titinius visszajő Messalával.

MESSALA

Kölcsönbe megy, Titinius. Nemes
Brutus legyőzte Octavius hadát,
Mint Cassius hadát Antonius.

TITINIUS

E hír majd felvidítja Cassiust.

MESSALA

Hol hagytad őtet?

TITINIUS

Teljes csüggedésben
Rabjával, Pindarusszal, itt a dombon.

MESSALA

Nem ő, ki ott a földön elterült?

TITINIUS

Nem úgy terült, mint élő. Ó, szívem!

MESSALA

Nem ő az?

TITINIUS

Nem, Messala; volt, de már
Nem Cassius többé. Ó, nyugovó nap,
Mint éjre szállasz rőt sugáraiddal,
Úgy szálla vérben Cassius napja le:
Rómának fénye szállt; lejárt napunk;
Most felleg, harmat, vész, jöjj; tetteink
Már téve vannak. Nem bizott merész
Sikeremben és e tettet az tevé.

MESSALA

Nem vára jó sikert, s az tette ezt.
Ó, mélabú fia, gyűlölt tévedés,
Mért képzesz dolgokat, mik nincsenek,
Az éber ész elé? Könnyen fogant
Csalatkozás, te nem születel soha
Szerencsésen; mert aki hordozott,
Anyádat gyilkolod meg.

TITINIUS

Pindarus!
Hejh, hol vagy, Pindarus?

MESSALA

Keressed őt,
Titinius, míg én megyek nemes
Brutus fülét e hírrel általütni.
Átütni, mondhatom: mert fent acél,
Méregbe mártott nyíl Brutus fülének.
Oly kedves éppen, mint e hír leend.

TITINIUS

Siess el, Messala, én majd Pindarust
Keresem fel addig.

Messala el.

Miért küldél tova,
Derék Cassius? Én nem barátaiddal
Találkozá-e? Nem tevék-e ők

E győzelem füzérét homlokomra,
Hogy adjam át neked? Nem hallhatád-e
A felkiáltást? Ah, te balra értél
Minden körülményt. Ám e koszorút
Feltenni homlokodra Brutusod
Parancsolá, s parancsát teljesítem.
Jöjj gyorsan, Brutus, s lássad e helyen,
Mint tisztelém meg Cajus Cassiust.
Bocsánat, istenek, ez római halál:
Jöjj, Cassiusnak kardja és találj
Titinius szívét.

Meghal.

Riadó. Messala visszajő. Brutus, ifjú Cato, Strato, Volumnius és Lucilius.

BRUTUS

Hol, Messala, mondd, hol fekszik teteme?

MESSALA

Amott, s Titinius kesergi őt.

BRUTUS

Titinius arca fölfelé van.

CATO

Meghalt.

BRUTUS

Ó, Caesar! most is tart hatalmad.
Lelked körüljár, s minnen belseinkre
Fordítja kardjainkat.

CATO

Derék Titinius!

Im, Cassiust mint koszorúzta meg.

Tompa zaj.

BRUTUS

Él, mint ezek, még két ily római?
Az ég veletek, utolsó rómaiak.
Lehetlen, hogy hasonlót valaha
Szülhessen Róma. E halottnak én,
Barátim, több könyűvel tartozom,
Mint mennyit megfizetni láttok itt.
De lelek időt, ó, Cassius, lelek
Időt reá. Most küldjük tetemét
Tharsosba innen. Itt a harcmezőn
Nem tesszük sírba, mert csüggesztene.
Lucilius, ifjú Cato, jöjjetek,
Keljünk a síkra; Labeo, Flavius,
Vigyétek a hadat. Most három óra,
S az éj előtt még, rómaiak, szerencsét
Kisértni menjünk egy másik csatában.

El.

4. szín

Más része a harcmezőnek. Riadó.

Katonák jönnek viaskodva mind a két seregből, azután Brutus, Cato, Lucilius s egyebek.

BRUTUS

Még rajta, bátran, rajta, honfiak.

CATO

Mely fattyu nem megyen? Ki jő velem?

Kikiáltom, ím, a harcmezőn nevem:

Hejh! én vagyok Marcus Cato fia,

A hon barátja, zsarnokgyűlölő.

Hejh, én vagyok Marcus Cato fia!

Támad.

BRUTUS

És Brutus én, Marcus Brutus vagyok,

Honom barátja;

Ismerjete meg, Brutus én vagyok.

(Megy, az ellenséget megtámadja)

Cato, megnyomatván, elesik.

LUCILIUS

Ifjú s nemes Cato! te halva vagy.

Vitézül, mint Titinius, halál;

Méltán becs illet, mint Cato fiát.

ELSŐ KATONA

Add meg magad, vagy meghalsz.

LUCILIUS

Megadom,

De csak hogy haljak; íme, fogjad ezt.

Pénzt nyújt.

S ölj meg legitt, öld meg Brutust s szerezz

Halála által hírt.

ELSŐ KATONA

Az nem szabad.

Ó, ez nemes fogoly.

MÁSODIK KATONA

Hejh! félre innen,

Antoniusnak meg kell mondani,

Hogy Brutus fogva van.

ELSŐ KATONA

Majd megjelentem.

Jön a vezér.

Antonius jő.

Uram, Brutus fogoly;
Brutust fogollyá tettük.

ANTONIUS

Hol vagyon?

LUCILIUS

Jó helyt, elég jó helyt, Antonius.
Hidd el nekem, hogy ellenség soha
Nemes Brutust nem fogja élve meg:
E szégyentől megóják istenek.
Ha halva vagy élve megleled, magához
Brutushoz illőleg találod őt.

ANTONIUS

Barátom, ez nem Brutus, bár bizonyra
Mondom, nem olcsóbb értékű fogoly.
Vigyázzatok rá, tartsátok szelíden.
Inkább ohajtok ily embert barátul,
Mint ellenségemül. Most menjetek,
Nézzétek: Brutus él-e vagy halott,
S Octavius sátrába hozzatok hírt,
Mint állnak dolgaink.

El.

5. szín

Más része a harcmezőnek.

Brutus, Dardanius, Clitus, Strato és Volumnius jönnek.

BRUTUS

Szegény maradvány hű barátaimból,
Nyugodjatok meg e sziklán.

CLITUS

Uram,

Statilius fáklyáját fölmutatta,
De nem jön; fogva, vagy tán ölve van.

BRUTUS

Clitus, jer, ülj le. „Ölni” most a jelszó;
Divat lett ölni. Hallod-e, Clitus?

Súg.

CLITUS

Mit? Én, uram? Nem, széles e világért.

BRUTUS

Csitt, szót se többé.

CLITUS

Inkább magamat.

BRUTUS

súgva.

Dardanius, halld.

DARDANIUS

Én tenném-e azt?

CLITUS

Ó, Dardanius.

DARDANIUS

Ó, Clitus.

CLITUS

Mily rossz ajánlást tett Brutus neked?

DARDANIUS

Hogy őt megöljem. Nézd, mint elmerült.

CLITUS

A jeles edény most már úgy telve van
Keservvel, hogy szemén kiömledez.

BRUTUS

Egy szóra, jó Volumnius, jövel.

VOLUMNIUS

Mit szól uram?

BRUTUS

Csak ezt, Volumnius.

Caesarnak lelke megjelent előttem
Két ízben éjjel. Sardisnál előbb
S múlt éjjel itt Philippi síkjain.
Óráam eljött, tudom.

VOLUMNIUS

Nem úgy, uram.

BRUTUS

Sőt ez bizonyos, Volumnius.
Mint áll a világ, látod, Volumnius.
Az ellenség az örvényhez szorított;

Távoli zaj.

Jobb önként ugranunk, mint várni, míg
Belé taszítnak. Jó Volumnius,
Egy iskolába jártunk, jól tudod;
E régi szeretetünkre kényszerítek,
Tartsd kardomat, míg én beléesem.

VOLUMNIUS

Ez nem baráthoz illő tisztt, uram.

Zaj közelít.

CLITUS

Fuss, fuss, uram, tovább itt nem maradhatsz.

BRUTUS

Az istenek veled - s veled, Volumnius.
Strato, te eddig folyvást csak aludtál,
Élj boldogul, Strato. Jó földiim!
Örül szívem, hogy teljes életemben
Nem leltem embert, hozzám hűtelent.
Engem nagyobb dics ér e rossz napon,
Mint Marcus Antonius s Octavius
Ez aljas győzelemmel nyerni fognak.
Most éljetez mindnyájan boldogul,
Mert Brutus nyelve már bezárja élte
Történetét. Szememre éj borong,
Testem pihenni vágy, mely csak azért
Fáradt, hogy ezt az órát érje el.

Zaj, közben kiáltás: „*Fuss, fuss, fuss!*”

CLITUS

Fuss, fuss, uram!

BRUTUS

El, majd követlek.

Clitus, Dardanius, Volumnius el.

Kérlek, Strato, maradj urad körül.
Te jószívű legény vagy: életed
Ezáltal vett becsületét magába.
Tartsd kardomat és fordulj el, amíg
Belé nem omlom. Strato, megteszed?

STRATO

Add jobbodat, s az istenek veled.

BRUTUS

Élj boldogul. - Caesar, most légy nyugodt:
Nem öltelek meg fél ily örömet.

Kardjába omol s meghal.

Zaj. Visszavonulás. Octavius, Antonius, Messala, Lucius s a sereg jönnek.

OCTAVIUS

Mi ember ez itt?

MESSALA

Uramnak embere.

Szólj, Strato, hol van urad?

STRATO

Ment a bilincstől,
Melyet te hordasz, Messala; tetemét
Égethetik csak porrá a nyerők,
Mert Brutus önnön győzte meg magát
És senki másnak dísz nem ad halála.

LUCILIUS

Így kelle Brutust lelni. Köszönöm,
Brutus, hogy megbizonylád szavamat.

OCTAVIUS

Brutus cselédit mind megfogadom.
Legény, akard idődet nálam tölteni?

STRATO

Igen, ha általenged Messala.

OCTAVIUS

Tedd azt, jó Messala.

MESSALA

Strato, mint halt uram?

STRATO

A kardot én tartám s úgy dőlt belé.

MESSALA

Octavius, tehát vedd által őt,
Ki uramnak e végszolgálatot tévé.

ANTONIUS

Ez volt a legnemesbik római
Mindnyája közt; a többi lázadók,
Amit tévének, ökivüle, mind
Irigységből tévék nagy Caesar ellen.
Ő tiszta szándékból és egyedül
Közjó miatt szövetkezett velök.
Szelíd volt élte; s úgy vegyültenek
Az elemek benne, hogy fölkelhete
A természet s világnak mondhatá:
„Ez férfi volt.”

OCTAVIUS

Erényéhez képest bánjunk vele
Temetési gyásszal s minden tisztelettel.
Bajnokhoz illő díszben teteme
Az éjjel sátoromban fog fekünni.
Most hadd nyugodjék a nép és mi menjünk
A nap dicsőségét megosztani.

El.

.oOo.

